

A vertical decorative bar on the left side of the page, composed of various black geometric shapes including lines, squares, circles, and triangles, scattered vertically.

LAMK

Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

VILINÄN MARKKINAT

Muunneltava ja osallisuutta lisäävä toimintamalli
varhaiskasvatuksessa

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi
Sosiaalipedagoginen varhais- ja nuorisokasvatus
Syksy 2018
Reetta Brandt
Minna Piirainen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Brandt, Reetta Piirainen, Minna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 46	Valmistumisaika Syksy 2018
Työn nimi Vilinän markkinat Muunneltava ja osallisuutta lisäävä toimintamalli varhaiskasvatukseen		
Tutkinto Sosionomi		
Tiivistelmä Opinnäytetyömme teoreettisina lähtökohtina olivat lasten osallisuus, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus oppimisessa. Toiminnallisen opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää tutkivan oppimisen teorian pohjalta sekä kokoamaamme suunnitelmarunkoa testaamalla toimintamalli, jossa lapset osallistetaan toiminnan ideointiin, suunnitteluun ja toteutukseen. Olimme itse mukana kehittämässä toimintamallia Vilinän Talot Oy:n Tarinassa, jossa pidimme ensimmäisen lasten kokouksen Vilinän markkinoista, joissa lapset ovat itse pääroolissa. Lapset saivat suunnitella markkinoilla myytäviä tuotteita, osallistua tuotteiden valmistukseen ja lopulta myyntiin. Vilinän markkinoilla käytettiin lasten itse tekemää Vilinän valuuttaa, jolloin leikillisuus ohitti laskutaidon pakollisuuden. Varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten oikeuksien sopimus ja varhaiskasvatustalaki korostavat lasten mahdollisuutta osallistua toimintojen suunnitteluun ja itseä koskevien päätösten tekoon. Varhaiskasvattajien velvollisuudeksi nimetään tästä asiasta huolehtiminen varhaiskasvatuksen arjessa. Opinnäytetyön tuloksena kehitetty lasten osallisuutta lisäävä toimintamalli on käytettävissä varhaiskasvatuksessa erilaisissa toiminnoissa, juhlissa tai tapahtumissa ja se on vain yksi esimerkki, miten lasta voidaan arjessa osallistaa. Markkinaidea, sekä toteutustapa koettiin toimeksiantajan taholta erittäin mieluisaksi ja onnistuneeksi.		
Avainsanat osallisuus, yhteisöllisyys, toiminnallisuus oppimisessa, varhaiskasvatus, tutkiva oppiminen		

Abstract

Author(s) Brandt, Reetta Piirainen, Minna	Type of publication Bachelor's thesis	Published Autumn 2018
	Number of pages 46	
Title of publication Vilinä fair Transformable and participation increasing model to early education		
Name of Degree Bachelor of social services		
Abstract The purpose of this functional thesis was to create and test model where children participate in generating ideas, planning and implementing an activity. The model was based on the theory of explorative learning and the framework that we assembled. The theoretical basis of the thesis was participation, sense of community and functionality in learning. The process started with a children's meeting in Vilinän Talot Oy, Tarina. The children were abled, to tell their own ideas about the Vilinä fair, where they would play the main role. The children planned and made their own play money that would be used at the fair, so they would not have to know how to calculate. They also planned and made supplies to sell at the fair. The early education plan, the declaration of children's rights, and the law of early education emphasize children's possibilities to participate in the planning of activities and making decisions that concern themselves. The teachers in early education are obligated to take care that these possibilities will actualize in everyday life. The operational model, that increases the children`s participation is usable in different activities, parties or events. It is just one example of how to enable children to participate the in everyday life. The client thought the idea and execution of the fair was very pleasant and successful.		
Keywords participation, sense of community, functionality in learning, early education, exploratory learning		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	2
2.2	Toimeksiantaja	2
3	LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	5
3.1	Osallisuus	5
3.2	Viisi tasoa lasta osallistavassa toimintakulttuurissa	6
3.3	Havainnointi osallisuutta tukevan kasvatuksen perustana	8
4	YHTEISÖSTÄ YHTEISÖLLISYYTEEN	11
4.1	Yhteisön ja yhteisöllisyyden määrittelyä	11
4.2	Yhteisöllisyys osana sosiaalista vuorovaikutusta	12
4.3	Kasvatuskumppanuus yhteisöllisyyden tukena	12
5	TOIMINNALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ	14
5.1	Leikillisuus ja toiminnallisuus oppimisen iloa edistämässä	14
5.2	Leikki osana yhteisöllisyyttä	14
5.3	Tutkiva oppiminen	15
5.4	Positiivisuuden korostaminen	17
6	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	19
6.1	Toiminnallisen opinnäytetyön kuvaus	19
6.2	Kohderyhmä ja rajaus	19
6.3	Toimintamallin suunnittelu	20
6.4	Suunnitelmarungon testaaminen	21
6.5	Valmis toimintamalli	27
6.6	Henkilöstöltä saatu palaute	29
7	YHTEENVETO	30
7.1	Prosessin yhteenveto	30
7.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	31
7.3	Pohdinta	31
7.4	Jatkokehittämisisideat	32
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Lasten asema ja kasvatuskäsitysten muutokset ovat asettaneet lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen varhaiskasvatuksessa kriittisen tarkastelun kohteeksi. Kun aiemmin valalla oli vapaan leikin aikakausi, jossa lapsen osallisuus nähtiin omien leikkien ja puuhien valinnoissa, tänä päivänä lapset halutaan nähdä aktiivisina ja aloitteellisina toimijoina, jotka ovat mukana kehittämässä toimintaympäristöjään. Osallisuuteen kannustavassa toimintaympäristössä lapset saavat olla suunnittelemassa ja toteuttamassa erilaisia oppimisympäristöjä, he saavat myös olla mukana tekemässä yhteisiä päätöksiä ja arvioimassa toteutunutta toimintaa. (Turja 2017,41-48.)

Toiminnallisuus ja leikillisuus opetus- ja oppimistilanteissa edistävät oppimisen iloa, ja toimiessaan eri tavoilla liikkuen, piirtäen, tutkien ja kokeillen, saa lapsi erilaisia kokemuksia konkreettisen tekemisen kautta (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014, 18, Savolainen 2018, 1-2). Varhaiskasvatuksen perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jossa lapsi on aktiivinen toimija ja oppii muun muassa leikkien, liikkuen sekä erilaisia työtehtäviä tehden. Lapsen oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu koko ajan kaikkialla. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 20.)

Yhteisöllisyys varhaiskasvatuksessa perustuu hyvään kasvatusyhteistyöhön vanhempien kanssa, jolloin turvataan lapsen yksilöllisten piirteiden ja tarpeiden mukaan ottaminen suunniteltaessa laadukasta varhaiskasvatusta. Yhteistyö edellyttää varhaiskasvatuksen työntekijöiltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta, ja muotoja yhteistyölle on erilaisia. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 32-33.)

Yhteisöllisen kasvatusyhteisön on tarkoitus olla tukemassa lasten kasvua sekä kehitystä, joten on tärkeää, että lapsi kokee kuuluvansa siihen. Yhteisöllisyys on olemassa kasvattajien yhteisöissä, heidän keskinäisissä suhteissaan ja vuorovaikutuksessa. Se on myös keskinäistä osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kun tiimi toimii hyvin, se varmistaa lapsille oikeudenmukaisen sekä tavoitteisiin tähtäävän kasvatuksen ja avoimen ilmapiirin, jossa toisia kunnioitetaan ja asioista voidaan keskustella. (Opas 2013, 141-143; Eskel & Marttila 2013, 76.)

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena oli innostaa päiväkodin henkilöstö yhdessä lasten kanssa toteuttamaan yhteinen toiminnallinen tapahtuma Vilinän Talot Oy:n päiväkodeilla. Yhdessä toimeksiantajan kanssa aiheeksi valikoitui Vilinän-markkinat, joiden suunniteltu aikataulu oli elokuun lopussa tai syyskuun alussa 2018. Osa toiminnallisen kauden aloituksen ajatusta oli lisätä lasten osallisuutta ja antaa lapsille mahdollisuus päästä suunnittelemaan ja toteuttamaan markkinoita yhdessä Vilinän talojen kasvattajien kanssa kevään ja kesän aikana sekä uuden toimintakauden alkaessa elokuussa.

Opinnäytetyön tarkoitus oli luoda tutkivan oppimisen teorian sekä kootun suunnitelmarunгон testaamisen pohjalta toimintamalli, joka tulisi jatkossa toimeksiantajan käyttöön. Vilinän talot Oy:n päiväkodit voisivat toimintamallia hyödyntäen jatkossa suunnitella ja toteuttaa syyslukukaudelle aloitustapahtumaa sekä muutakin toimintaa. Toimintamallin mukaisesti suunnitellun ja toteutetun tapahtuman toivottiin olevan myös keino helpottaa uusien perheiden tutustumista Vilinä-yhteisöön. Tapahtumien suunnittelussa ja toteutuksessa ajatuksena oli panostaa lasten osallisuuteen, sekä perheiden yhteisöllisyyden lisäämiseen leikin avulla Vilinän Taloissa.

2.2 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Päiväkoti Vilinä Oy, jonka ovat perustaneet Tiina Bäckman ja Anniina Kangas. Yksityisyrittäjinä he ovat perustaneet neljä päiväkotia Lahteen ja Hollolaan sekä yhden esikoulun Lahteen. (Vilinän talot 2018a).

Hollolan hedelmätarhasta löytyy yhdeksänpaikkainen Vilinä (Vilinän talot 2018e) ja 22-paikkainen Hulina (Vilinän talot 2018a), Miekkiossa sijaitsee puolestaan 20-paikkainen Pulina (Vilinän talot 2018b). Lahden Renkomäessä sijaitsee Tarina (Vilinän talot 2018c), jossa paikkoja on 30 lapselle sekä aivan uusi Helinä (Bäckman 2018.), joka sijaitsee lähes Tarinan takapihalla, siellä on 20 hoitopaikkaa. Syksystä lähtien Helinässä on toiminut esi-koulu sekä koululaisten iltapäivätoimintaa.

Vilinän talojen toiminta-ajatus

“Toiminta-ajatuksemme aivan alkujuurista lähtien on ollut luoda päivähoitoa pienesti, sievästi ja aivan ihanasti. Jokainen pieni päiväkotimme huokuu lämpöä, kotoisaa oloa, täynnä liikuttavan ihanaa fiilistelyä ja vilinämäistä lämmintä tunnelmaa. Toiminta-ajatuksemme mahdollistaa innokas, osaava ja positiivisen energinen ja

persoonallinen työtiimi, joka on omistautunut täysin vilinämäiselle toiminta-ajatukselle ja tekee töitä täydellä sydämellä!”

(Vilinän talot 2018d.)

Vilinän talojen Tarinan tontilla oli käynnissä Pihakylä-projekti, jonka toimeksiantaja toivoi valmistuvan kesän 2018 aikana. Suunnitteilla pihaan on ollut muun muassa kota sekä kiipeilytelineitä. (Bäckman 2018.)

Lasten osallisuus Vilinän Taloissa

Vilinän talojen varhaiskasvatussuunnitelmassa, eli Vilinän talojen Aarteessa, kerrotaan Vilinämäisen veikeästi osallisuuden eri tasoista Vilinän päiväkodeissa. Lapset otetaan osalliseksi arjen eri toimintoihin muun muassa arkiaskareiden, leivonnan tai välipalan tekemisen muodossa. Oppiminen kiedotaan leikillisyyteen, ja esimerkiksi luokittelutehtäviä voidaan miettiä keittiöaskareiden parissa: makeaa vai suolaista, vihreää vai punaista. (Aarre 2018, 5.)

Vilinän päiväkodeissa leikillä on keskeinen merkitys, ja se korostuu Aarteessa (2018, 9-13.) osallisuuden lisääjänä, kasvattajien hetkeen heittäytymisen ja leikin rikastuttamisen taidoilla. Aarteen mukaan leikistä lähteekin useasti spontaaneja taideprojekteja, ja taidetta voi näissä taloissa toteuttaa monilla eri tavoilla, vaikka puuroa koristelemalla lapsen valitsemalla strösselillä tai hymynaamalla, joka on tehty hillosta.

Osallisuutta lasten, aikuisten ja perheiden välillä Vilinässä lisää myös viestintä, jossa lapsilla on täysin sallittua kysyä kasvattajalta, otatko minusta kuvan ja lähetätkö kotiin? Lapsi kokee tulevansa nähdyksi ja kuulluksi, mikä on osallisuuden toteutumisen kannalta tärkeää. (Aarre 2018, 23; Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 30.)

Mediamaailma, elokuvat ja mainokset näyttäytyvät lasten maailmassa leikeissä ja leluissa. Vilinän-taloissa kasvattajat toimivat ajan hermoilla etsien tietoa lapsia kiinnostavista aiheista, joista syntyy leikkejä ja isompia kokonaisuuksia musiikkeineen ja kuvineen. (Aarre 2018, 22.)

Yhteisöllisyys ja yhteistyö Vilinän taloissa

Vilinän taloilla (Aarre 2018, 24.) perheet ovat tärkeässä roolissa, ja heitä arvostetaan omien lastensa parhaimpina asiantuntijoina. Vanhempien ajatuksia ja toiveita kunnioitetaan ja otetaan ilolla vastaan, jotta lapsen olo päiväkodissa olisi mahdollisimman turvallista sekä täynnä iloa ja hassuttelua. Ikimuistoksen päiväkotipolun jokaiselle lapselle turvaa perheiden ja tarhapöytäjen yhteinen osallistuminen lapsen parhaaksi.

Digitaalinen dokumentointi on iso osa Vilinän talojen (Aarre 2018, 23.) yhteistyötä vanhempien kanssa. Perheet pidetään ajan tasalla päivän touhuista lähettämällä videoita sekä kuvia Whatsapp-sovellusta hyödyntäen. YouTube- sekä Spotify-sovelluksia hyödynnetään muun muassa erilaisten tunnelmien luomisessa päivän aikana. Vilinän taloilla on myös omat Instagram sekä Facebook-kanavat, joiden kautta vanhemmille näyttyy päiväkotien hyvä tunnelma.

3 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Osallisuus

Oikeus itseä koskevaan päätöksentekoon ja omien mielipiteiden ilmaisuun sekä kokonaisvaltaiseen kuulemiseen ovat lapsen osallisuuden kulmakiviä. Näiden puolesta puhuu muun muassa YK:n lastenoikeuksien sopimuksen artikla 12, varhaiskasvatuslain 2a§, 9. momentti sekä varhaiskasvatussuunnitelma 2016. (YK:n yleissopimus lasten oikeuksista, 11; Varhaiskasvatuslaki 1973/36, 2a§; Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 24.)

Varhaiskasvatussuunnitelma velvoittaa henkilöstön huolehtimaan lasten mahdollisuudesta päästä vaikuttamaan toimintaan sekä osallistumaan siihen omaan ikä- ja kehitystasoon sopivalla tavalla. Osallisuuden perusedellytyksiin kuuluu tunne oikeasti kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta sekä aikuisen sensitiivisestä kohtaamisesta. Osallisuuden kokemus vahvistuu toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen sekä arviointiin osallistumisen kokemuksen kautta. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 24, 30.) Varhaiskasvatuslaki määrää varhaiskasvatuksen tavoitteeksi lapsen mahdollisuuden osallistumiseen ja itseään koskevien päätösten tekemiseen sekä vanhempien osallistumisen yhteistoimintaan lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamiseksi (Varhaiskasvatuslaki 1973/36, 2a§).

Turjan (2017, 51.) mukaan osallisuus varhaiskasvatuksessa on lasten ikätasosta riippuvaista. Pienten lasten kohdalla osallisuus alkaa toiminnassa mukana olemisesta, sekä lapsen kuulemisesta. Isommat lapset saavat vähitellen lisää vaikutusvaltaa ideoinnin ja omien toimintojen ohjauksien myötä aina siihen pisteeseen, jossa aikuisesta tulee ikään kuin avustajia ja sivustaseuraajia toimintoihin.

Osallisuuden ilmapiirin kehittämisessä voi eteen tulla esteitä, joiden poistaminen on kasvattajan tärkeä tehtävä. Tällainen este voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ymmärrä kieltä eikä pysty näin ollen esittämään omia ideoitaan ja kommunikoimaan yhteisön kanssa. Toinen este, joka osallisuuden eteen voi tulla on se, ettei lapsilla ole tietoa, mistä he voisivat olla osallisia. Ilman tietoa tekemisen mahdollisuuksista, lapsi ei voi esittää ajatuksiaan mahdollisesta toiminnasta. Kolmas estetekijä on se, ettei lapsilla ole mahdollisuuksia päästä materiaaliin resursseihin, kuten toimintavälineisiin käsiksi. Miten voi ideoida toimintaa, jos ei ole materiaalia? Aikuisten tulisikin aktiivisesti huomioida leikkivälineiden ja tavaroiden saatavilla olo lapsille sekä miettiä mahdollisuutta lasten mukaan ottamisesta välineiden hankintoihin ja leikkiympäristöjen uudelleen organisoimiseen. (Turja & Vuorisalo 2017, 48-50.)

Mikäli ryhmässä arvostetaan osallisuutta ja ideointia ja luotetaan lasten kykyyn onnistua, voidaan saada aikaan positiivinen osallisuuden edellytyksiä lisäävä kierre. Samalla lapsen

itseluottamus kasvaa, ja lapsissa sekä aikuisissa herää yhteenkuuluvuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunteita. (Turja & Vuorisalo 2017, 48-50.)

Arjen osallisuutta on lasten mahdollisuus omien mielipiteiden ilmaisuun, päätöksentekoihin vaikuttaminen ja muutoksen aikaansaaminen. Kasvattajan tulee kuunnella lasta aidosti ja antaa lapselle mahdollisuuksia valita omia toimintojaan. Lapsen kiinnostusten kohteiden tulisi näyttäytyä opetuksen sisällöissä. Osallisuuden toteutumisen keskiössä on lasten havainnointi ja kasvattajan herkkyys tarttua käsillä olevaan hetkeen sekä kokonaisvaltainen pedagoginen ajattelu tuokiokeskeisyyden sijaan. Mikäli tartutaan lapsen aloitteeseen, esimerkiksi liikuntahetki voi tapahtua spontaanisti päiväkodin pihalla, suunnitellun salijumpan sijaan. (Kataja 2014, 56-61.)

Osallisuuden toteutuminen käytännössä ei kuitenkaan ole pelkkää lasten toiveiden toteuttamista, vaan kyse on lasten ja aikuisten välisestä vuorovaikutuksesta päivähoiton arjessa. Katajan mukaan osallisuus yhdistää aikuis- ja lapsikeskeisen toiminnan, ja keskiöön nousee yhteisöllisyys. Yhteisössä kaikilla jäsenillä on yhtäläinen oikeus omien mielipiteiden esiintuomiseen ja niistä neuvottelemiseen. Yhteisöllisyys on yhdessä tekemistä. (Kataja 2014, 66-67.)

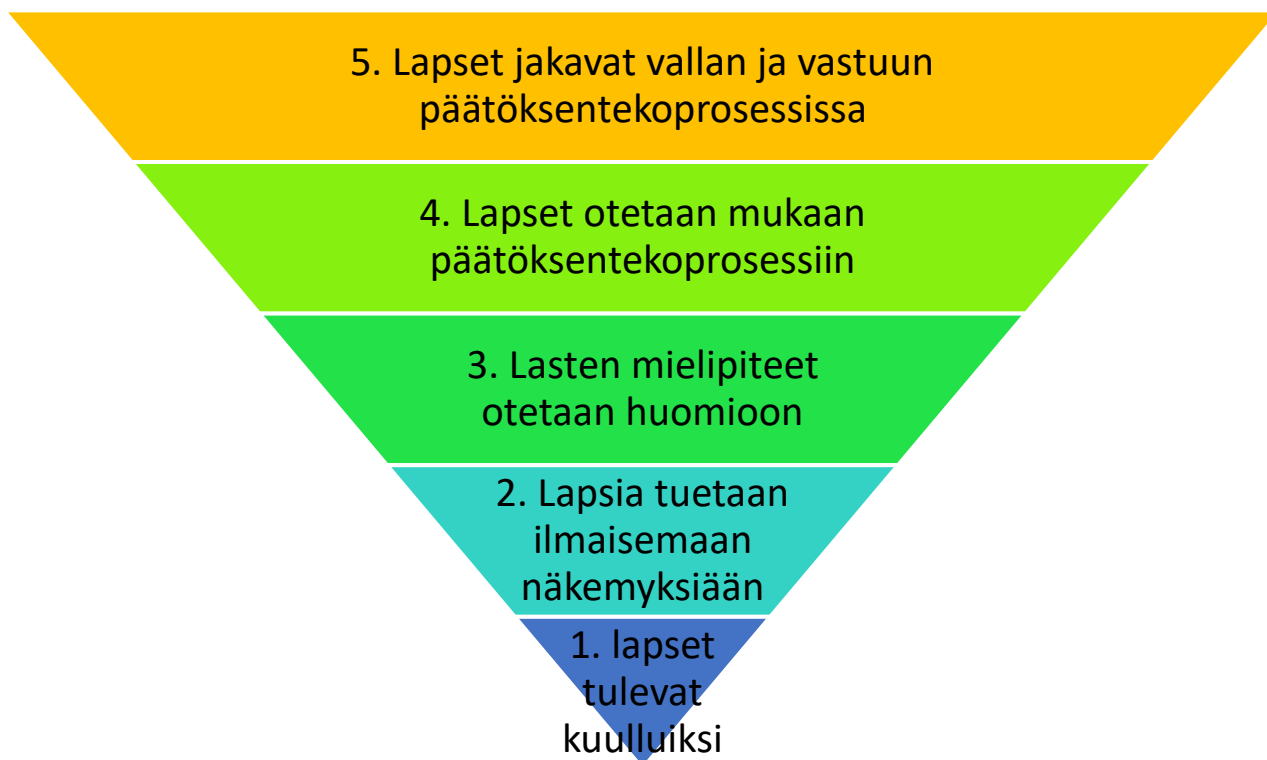
Päivähoiton arjen osallisuuden toteutuminen tulee hyvin käytännönläheisesti esille Kettukankaan ja Härkösen teoksessa (2014, 104-111). Heidän mukaansa osallisuuden mahdollistaa perustoiminnot, joita he nimeävät olevan päivähoitoon tuleminen, pukeutuminen ja riisuminen, ruokailu, ulkoilu, nukkuminen ja vapaa oleskelu. Osallisuus ei siis ole lapsille pelkkiä valintojen tekemistä, vaan esimerkiksi tunne siitä, että hän on tärkeä ja osa yhteisöä. Tällaisen osallisuuden kokemuksen lapsi voi saada esimerkiksi päiväkotiin tullessaan, kun hänet kiireettömästi huomioidaan ja toivotetaan tervetulleeksi, sekä kuunnellaan vielä kuulumiset.

3.2 Viisi tasoa lasta osallistavassa toimintakulttuurissa

Harry Shier on luonut mallin osallisuuden tasoista, joka on tarkoitettu pääasiassa koulu- ja nuorten kanssa käytettäväksi, mutta jota voidaan osittain käyttää myös varhaiskasvatuksen osallisuutta tutkittaessa (Leinonen 2014, 21-25, Kuvio 1.)

Shierin tasomallissa kasvattajan sitoutumisen asteet on jaettu kolmeen vaiheeseen jokaisen viiden tason kohdalla. Jokainen vaihe kuvaa kasvattajan sitoutumista lasta osallistavan toimintakulttuurin syntyyn. Ensimmäisessä vaiheessa, (avautuminen - opening), kasvattajan tehtävä on miettiä omia valmiuksiaan lapsen osallisuuden toteutumiseksi. Tässä vaiheessa tarvitaan muutosvalmiutta ottaa vastaan uusia ajatusmalleja vanhojen tilalle. Kasvattajan tulee esimerkiksi pohtia onko hän valmis kuuntelemaan lasta, tukemaan

lapsen mielipiteiden ilmaisua tai ottaa heitä mukaan päätöksen tekoon. (Leinonen 2014, 21-23.)

Kuvio 1. Osallisuuden tasot (mukaeltu Leinonen 2014.)

Toisessa vaiheessa (opportunity) kasvattajan tulee antaa mahdollisuus osallisuuden muuttokselle ja mietittävä toimintatapoja, jotka ovat mahdollisuuksien esteenä. Kasvattaja voi pohtia tekeekö työtänsä niin, että lapsen kuunteleminen ja lasten mielipiteiden ilmaisu on ylipäätään mahdollista. Kolmannessa vaiheessa (obligation) kasvattajan, sekä koko kasvattajayhteisön tulee sitoutua toimimaan osallisuutta edistävällä tavalla, jolloin osallisuudesta tulee kasvatuksellinen arvo (Leinonen 2014, 21-23.).

Osallisuuden tasoista ensimmäisessä (Kuvio 1.) olemme osallisuuden tunteen kokemisen alkulähteillä, jossa perustana on lapsen kuunteleminen. Lapsen kuunteleminen ei ole kuitenkaan vain puheen kuuntelemista vaan vuorovaikutusta, jossa havainnoidaan myös eleitä ja ilmeitä. Toisella tasolla (kuvio 1.) tuetaan lasta ilmaisemaan mielipiteitään, tässä kohtaa kasvattajan tulee tehdä pohdintaa siitä, onko ryhmässä mahdollista ilmaista omia mielipiteitään ja jos näin ei ole, niin miksi. Kyseessä voi olla esimerkiksi lapsen ikä tai kieli- taidon puute tai aikuisen puutteellinen ammattitaito esimerkiksi ikävää asiaa käsiteltäessä, lapsi voi helpommin puhua ikävästä tilanteesta, jos samalla puuhataan jotain muuta yhdessä. (Leinonen 2014 21-22.)

Tasolla kolme otetaan ryhmässä lapsen mielipiteet huomioon. Aikuinen ei kuitenkaan ole pelkästään toiveiden täyttäjää, vaan voi esimerkiksi perustella lapselle, miksi jotain asiaa ei

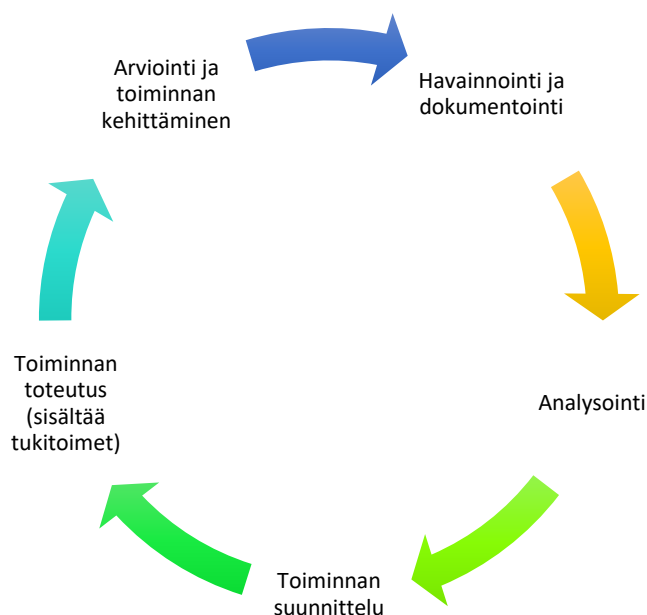
ehkä juuri voida toteuttaa. Lapselle tulee kuitenkin tuoda ilmi, että hänen ideansa on hyvä ja mielipide arvokas, positiivinen kokemus oman mielipiteen ilmaisusta tai valinnan tekemisestä on lapselle tärkeää. Kolmannella tasolla Shierin näkemyksen mukaan toteutuu YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukaiset edellytykset omien mielipiteiden ilmaisuun, sekä kokonaisvaltaiseen kuulemiseen, edellyttäen, että kasvattajat ovat omassa osallisuuden pedagogiikan kehityksessään asteella kolme. (Leinonen 2014, 21-23; YK:n yleissopimus lasten oikeuksista, 11.)

Osallisuuden tasolla neljä, lapset otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin. Tämä tarkoittaa sitä, että aikuiset ottavat aktiivisesti lasten ehdotuksia huomioon ja asioista keskustellaan yhdessä. Demokraattinen päätöksenteko kuuluu myös tähän vaiheeseen, kaikkia ehdotuksia ei voida hyväksyä, vaan asioista voidaan äänestää ja päättää yhdessä. Lapsia voidaan tällä tasolla sitouttaa yhdessä tehtyihin päätöksiin paremmin, esimerkiksi ryhmän yhteisiin sääntöihin. (Leinonen 2014, 24.)

Tasolla viisi lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksentekoprosessissa. Tällä tasolla aikuisen tulee antaa osa vallastaan lapsille, kuitenkin niin, että aikuinen auttaa lapsia kantamaan vastuun. Lapsen tulee kuitenkin antaa päättää vain sellaisia asioita, joita hän pystyy oman kehitystasonsa huomioon ottaen päättämään. Lapsi ei voi esimerkiksi ottaa vastuuta päätöksestä olla syömättä tai pukeutumatta lämpimästi pakkasella. (Leinonen 2014, 24-25.)

3.3 Havainnointi osallisuutta tukevan kasvatuksen perustana

Lapsilähtöisen ja osallisuutta tukevan toiminnan perustana on lasten ja lapsiryhmän havainnointi ja havaintojen pohjalta tehty dokumentointi sekä niiden analysointi ja arviointi. Havainnointi, dokumentointi, arviointi ja suunnittelu muodostavat yhdessä varhaiskasvatuksen pedagogisen prosessin (kuvio 2.). Havainnoimalla lasta opimme tuntemaan lasta paremmin sekä ymmärtämään lapsen käyttäytymistä. Aktiivisella ja sensitiivisellä havainnoinnilla saamme tietoa lasten mielenkiinnon kohteista, heidän edistymisestään ja oppimisesta. Lasten hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitsemme tietoa, miten yksittäisen lapsen kohdalla tulee toimia, vastauksena kysymykseen mistä tietoa saadaan, voidaan sanoa – havainnoimalla. Havainnoinnin tulee olla jatkuvaa ja säännöllistä, sillä lasten kehitys on nopeaa ja ilman havainnointia pienetkin edistysaskeleet voivat jäädä huomaamatta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 16-19.)

Kuvio 2. Havainnoinnista toiminnan kehittämiseen (Koivunen & Lehtinen 2015, 15)

Havainnoinnin dokumentointia voidaan tehdä erilaisia menetelmiä käyttäen, kirjaamalla erillisille havainnointilomakkeille, videoimalla tai valokuvaamalla. Dokumentoidessa kasvattajat tallentavat oppimisen kannalta merkityksellisiä asioita. Myös lapset voivat dokumentoida omaa arkeaan itselleen merkityksellisestä näkökulmasta. (Fonsén, Heikka & Elo 2014, 92.)

Oleellista pedagogisen havainnoinnin dokumentoimisen kannalta on ilman ennakoasenteita objektiivisesti tapahtuva dokumentointi. Dokumentoinnin tulee olla selkeää, luottamuksellista ja kirjattu niin, että muutkin kasvattajat sen ymmärtävät. Dokumentointi ei saa perustua oletamuksiin, vaan sen tulee olla tosiasioihin perustuvaa ja lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta oleellista. Tärkeää on myös se, että vanhemmat tietävät havainnoinnista ja ymmärtävät havainnoinnin ja dokumentoinnin olevan tärkeä työväline toiminnan suunnittelussa ryhmässä ja vanhempien kanssa yhdessä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 63-64; Fonsén, Heikka & Elo 2014, 92-93.)

Ryhmän toiminnan suunnittelu lapsilähtöisesti perustuu dokumentoitujen havainnointien analysointiin. Dokumentoinnista saatujen tietojen avulla pystymme muokkaamaan oppimisympäristöjä, toiminnan sisältöjä ja työtapoja lasten kiinnostusta vastaavaksi. (Vasu 2016, 37; Koivunen & Lehtinen 2015, 97-100.)

Kuviossa 2., toiminnan toteutus -kohdassa mainitut tukitoimet otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa yhdessä vanhempien ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa, mikäli lapsella esiintyy tarvetta tukitoimiin. Havainnoidessa voi tulla esiin myös

huolenaiheita, jotka eivät aiheuta välitöntä tuentarvetta, mutta joita voidaan jäädä seuraamaan. Yhdessä vanhempien kanssa voidaan sopia erityistarkkailusta joidenkin kehityksen osa-alueiden kohdalla tai esimerkiksi käyttäytymiseen. Näin voidaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa saada lapselle tarvittavaa tukea ja ehkäistään vaikeuksien kasautumista tulevaisuudessa. (Koivunen & Lehtinen 2015, 98.)

Toiminnan arvioinnin tulee olla säännöllistä, perustuen lasten tarpeiden muuttumiseen pitkällä aikavälillä (Koivunen & Lehtinen 2015, 98). Varhaiskasvatussuunnitelmassa, sekä varhaiskasvatuslaissa pedagogisen arvioinnin tarkoituksena määritellään varhaiskasvatuksen kehittäminen, sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 60; Varhaiskasvatuslaki 9b§).

Arvioinnilla voidaan nostaa esiin kehittämistarpeita sekä tunnistaa toiminnan vahvuuksia (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 60). Lapsikohtaisen toiminnan arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia tapoja perustason jokapäiväisestä arvioinnista strukturoituun arviointiin, jossa kasvattajat käyttävät valmiita arviointimenetelmiä. Alustavassa arvioinnissa, joka tehdään yhdessä vanhempien kanssa, kasvattaja kartoittaa lapsen tarpeita ja miettii keinoja lapsen tarpeisiin vastaamiseksi. Perustason arvioinnissa kasvattaja tavoittelee tietoa, jotta pystyy ymmärtämään lasta ja tukemaan häntä. Strukturoidussa arvioinnissa, jossa on käytössä arviointimenetelmiä, voidaan arvioida esimerkiksi lapsen luki-, tai motoriikkavalmiuksia. (Koivunen & Lehtinen 2015, 101-106).

4 YHTEISÖSTÄ YHTEISÖLLISYYTEEN

4.1 Yhteisön ja yhteisöllisyyden määrittelyä

Yhteisön määrittelyä ja rajausta voidaan avata useasta eri näkökulmasta käsin, ihmiset syntyvät ja kasvavat erilaisissa yhteisöissä. Näiden yhteisöjen kautta määrittyy ja muuttuu kunkin ihmisen minuus. Yhteisöt voivat muovautua eri tavoin ja niiden muotoutuminen voi olla jatkuvaa, ne voivat auttaa meitä osaksi suurempaa kokonaisuutta tai luoda suuria paineita vaatimuksineen ja rajoitteineen. Yhteisö voi näyttäytyä sen jäsenilleen hyvin eri tavoin, toisille se voi olla voimavara ja toisille taas vankila, tämä riippuu hyvin paljon näkökulmasta, josta asiaa tarkastelee. Yhteisö kohtelee jäseniään myös eri tavoin, tästäkin syystä kokemukset voivat olla erilaisia. (Heikkilä, Hyyppä & Puutio 2009, 8-9.)

Mary Follettin (1919) mukaan yhteisö on prosessi (Jonathan Wilson 2009, 17, 24-25.). Se on jotain mitä ihmiset tekevät osallistuakseen ja ollakseen osa jotain, jos ja kun tämä "tekeminen" päättyy, hajoaa myös kyseinen yhteisö. Perhe on yhdenlainen yhteisö ja Wilson tuokin esiin, että valitettavan usein nykyään perheet eivät vietä yhteistä aikaa. Tämä aika on pois keskusteluista, jotka auttaisivat luomaan perheen kesken yhteistä ymmärrystä. Wilson tuo myös esiin huolen siitä, kuinka emme toimi enää yhteisöllisesti, nuoret jäävät vaille vanhempien esimerkkiä ja palautetta, jonka avulla olisi turvallista ponnistaa yhteiskuntaan. Wilson tuo myös esiin Follettin ajatuksen, että toimimalla yhdessä ja positiivisessa hengessä voimme saada yhteisömme vielä kukoistamaan.

Yhteisöverkostojen rakentaminen on elinikäistä, heti syntymässä ihmiselle määräytyy muutamia tärkeitä suhteita, jotka muodostavat ensimmäisen verkoston ja perustan meidän koko sosiaaliselle identiteetille. (Palonen 2009, 91-92.) Yhteisöllisyyden kriteerit muodostuvat neljän peruselementin kautta, joita ovat jäsenyys, vaikuttaminen, integraatio ja tarpeiden tyydyttyminen sekä jaettu emotionaalinen yhteys. Jäsenyyteen liittyy tunne yhteen kuulumisesta eli siitä, että henkilöiden välillä on jonkinlainen yhteys. Vaikuttamalla näyttäytyy yksilön merkityksellisyys ryhmää kohtaan ja puolestaan ryhmän merkityksellisyys yksilöä kohtaan. Integraatio ja tarpeiden tyydyttyminen lisäävät yhteisön jäsenten mahdollisuuksia saada omia tarpeitaan huomioiduksi. Jaetulla emotionaalisella yhteydellä tarkoitetaan ryhmän jäsenten yhteisesti jakamaa historiaa, yhdessä vietettyä aikaa sekä kokemuksia, jotka ovat toisten kanssa samankaltaisia. (Koivula 2013, 21.)

4.2 Yhteisöllisyys osana sosiaalista vuorovaikutusta

Mediassa, politiikassa ja arjen keskusteluissa on yhteisöllisyys puhuttanut viime aikoina paljon. Yhteisöllisyys mielletään positiiviseksi ja tavoiteltavaksi asiaksi, vaikka sen merkityksestä on toistaiseksi melko vähän tutkimustietoa saatavilla. Tämä saattaa johtua osittain siitä, että yhteisöllisyys on aina johonkin asiayhteyteen sidoksissa ja vaikeasti havaittavissa. Siihen kuinka yhteisöllisyys koetaan ja kuinka sitä lähdetään rakentamaan vaikuttaa muun muassa henkilöiden maantieteellinen sijainti sekä kulttuurinen perimä. (Koivula 2013, 20.)

Yhteisöllisyyttä voidaan kuvata myös sitä kautta, mikä yhteisöllisyyden merkitys on siihen kuuluvalla yksilöllä sekä hänen tarpeilleen ja minkälainen on yksilön kokemus yhteisöön kuulumisesta. Tunne yhteisöllisyydestä on ryhmän jäsenille yhteinen tunne, joka luo yhteen kuulumisen tunnetta ja antaa merkityksen jäsenilleen. Tähän liittyy myös vahvasti usko siitä, että yhteisön jäsenten tarpeet saadaan täytettyä, kunhan jäsenet pysyvät yhdessä. (Koivula 2013, 20.)

Lapsi saa yhteisöön kuulumisesta henkilökohtaisen hyödyn lisäksi mahdollisuuden harjoitella tärkeitä sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja, joita yhteiskuntaan kuuluvan jäsenen tulee osata. Harjoittelua tulee esimerkiksi päiväkodissa, joka on toiminnallinen yhteisö, jossa yhteisöllisyydellä tarkoitetaan toimintaperiaatteita ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ominaisuuksia. Siellä lapsi muovaa oman jäsenyytensä olemassa olevaan ryhmään sekä harjoittelee toimimaan myös yksilönä. (Ahoon, Majoinen & Marjanen 2013, 47-48.)

Päiväkodin kasvattajat ovat oma yhteisönsä ja lapsista muodostuva ryhmä on yhteisö, jonka sisältä voi löytää lasten keskenään muodostamia pieniyhteisöjä. Nämä ovat muutamien lapsien muodostamia ryhmiä, joissa normit sekä toimintatavat ovat kyseisen lapsiryhmän keskenään luomia ja ne eroavat kasvattajien yhteisöistä. Aikuisen vastuu on saada pieniyhteisöjen lisäksi lapset toimimaan myös osana suurempaa yhteisöä sekä ohjata lapsia kehittymään sosiaalisissa taidoissaan. Kohtaamisia ja niissä onnistumisia lapsille tarjoamalla luodaan yhteisöllisyyttä. (Ahoon, Majoinen & Marjanen 2013, 48, 54.)

4.3 Kasvatuskumppanuus yhteisöllisyyden tukena

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 33) määrittelee päiväkotien henkilöstön ja huoltajien välisen kasvatusyhteistyön tärkeäksi yhteistyömuodoksi, jota tuetaan rakentamalla keskinäistä luottamusta. Tällä yhteistyöllä pyritään tukemaan lapsen kasvua, kehitystä sekä oppimista lapsen tarpeista lähtöisin ja etu huomioiden (Kaskela & Kekkonen 2006, 17). Kasvatusyhteistyön nähdään lisäävän vanhempien osallisuuden sekä

osallistumisen mahdollisuuksia aikaisempaa enemmän, sillä erityistä huomiota kiinnitetään vanhempien tietämykseen omasta lapsestaan. Ihanteellisessa kasvatusyhteistyössä ammattikasvattaja osaa antaa arvoa myös vanhempien näkemyksille ja ehdotuksille oman lapsen asioihin liittyen. (Lämsä 2013, 51.)

Kasvatusyhteistyöllä tavoitellaan aitoa dialogia sekä tasavertaista vuorovaikutusta vanhempien ja henkilöstön välillä. Tämä kumppanuus rakentuu hiljalleen vanhempien ja kasvatushenkilöstön välille, kunhan molemminpuolinen kunnioitus, luottamus sekä vuorovaikutus toimii. Ammatilaisen vastuulla on kiinnittää huomiota tapaansa toimia, kuinka hän huomioi vanhemmat ja heidän toiveensa lapsensa kasvatuksessa, tuleeko vanhemmat kuulluiksi ja keskustellaanko vanhempien kanssa riittävästi. Kasvatusyhteistyötä on pidettävä yllä, se vaatii oppimista sekä kehittymistä myös aikuisilta, jotta he osaavat kuunnella toisiaan sekä lasta aidosti ja ottaa huomioon myös lapsen mielipiteet häntä koskevissa asioissa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 16-19; Lämsä 2013, 51 - 52.)

Vaikka päävastuu kasvatuksesta onkin vanhemmilla, on tärkeää tehdä yhteistyötä. Se mahdollistaa kokonaisvaltaisemman käsityksen lapsen elämäntilanteesta ja antaa myös mahdollisuuden sopia yhteisiä tavoitteita, joiden kautta arjen haasteet saadaan selvitettyä yhteisiä tapoja noudattaen. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on myös tukea vanhempia ja auttaa luomaan verkostoa kasvattajista, niin ammatillisista kuin toisista vanhemmista, jotta kukaan ei jäisi yksin. Näin pyritään turvaamaan lapselle paras mahdollinen kasvuympäristö, niin päiväkodissa kuin kotona. (Kaskela & Kekkonen 2006, 16-17; Lämsä 2013, 50- 52.)

Lapsen sosiaaliseen kehitykseen vaikuttavat niin perhe kuin päiväkodin sekä oman kodin lähiympäristö, tuoden mukanaan niin fyysisiä, kulttuurisia sekä sosiaalisia yhteyksiä, joiden kautta lapsi saa suorasti ja epäsuorasti monenlaisia voimavaroja. Silloin kun koti ja päiväkotij sijaitsevat lähekkäin tukee se lapsen sosiaalisen verkoston muodostumista sekä sen ylläpitämistä. Äidit ja isät eivät voi suorittaa vanhemmuutta pelkästään omin voimin, vaan vanhemmat tarvitsevat kannustusta sekä tukea lähiympäristöstään asennoitumisen ja perhelähtöisemmin toimivien palveluiden kautta. Varhaiskasvattajien vastuulla on huolehtia heidän keskinäisen yhteistyön sujuvuudesta sekä yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän merkityksen ymmärtämisestä yhteisön sosiaalisten taitojen harjoittelun kannalta. (Ahonen, Majoinen & Marjanen 2013, 130-132.)

5 TOIMINNALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

5.1 Leikillisuus ja toiminnallisuus oppimisen iloa edistämässä

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2016, 39-43.) esitetyt oppimisen alueet ohjaavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä monipuoliseen pedagogiseen suunnittelemiseen. Oppimisen alueet eivät ole irrallaan toteutettavia teemoja, vaan pyritään siihen, että asioita ja ilmiöitä pystytään tutkimaan laaja-alaisesti. Toiminnoissa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi tapahtumia, vierailuja, leikkiä ja draamaa.

Leikillisuus ja toiminnallisuus, sekä fyysinen aktiivisuus ja tutkiminen edistävät oppimisen iloa. Leikki määrittää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia edistäväksi. Leikkiesseen lapsi oppii tiedostamattaan. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014, 18; Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 38-39.) Toimiessaan eri tavoilla liikkuen, piirtäen tai kokeillen lapsi saa erilaisia kokemuksia konkreettisen tekemisen kautta. Jääkauden jään paksuutta voi esimerkiksi oppilaiden kanssa mitata ulkona kävellen ja historiallisia tapahtumia luokassa näytellen tai antiikin Rooman aikaisia akvedukteja muovailten. (Savolainen 2018, 1-2; Paalasmaa 2014, 105-108.)

Opinnäytetyössämme käytimme ideariihenä Yrityskylää (2018.), joka tarjoaa peruskoulun kuudensille ja yhdeksänsille luokille toiminnallista opetusta yhteiskunnan, talouden ja työelämän kulttuuriin. Yrityskylällä on oma opetusohjelmansa, jossa lapset päivän aikana toimivat omassa yhteiskunnassaan tehden palkkatyötä ja toimien kuluttajana. Yrityskylä opetuskokonaisuuteen kuuluu opetuksellinen osuus, jossa asioita käsitellään yleisellä tasolla, sekä toiminnallisuutta esimerkiksi työhaastattelujen muodossa. Lopuksi oppilaat pääsevät työskentelemään työpaikoissa, joihin heidät on valittu.

5.2 Leikki osana yhteisöllisyyttä

Lapset oppivat ollessaan vuorovaikutuksessa toistensa, lähiympäristön, yhteisön, sekä aikuisten kanssa. Leikin kautta lapset hahmottavat maailmaa ja oppivat uutta. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 13.) Varsinkin tytöt pitävät erilaisista roolileikeistä joita hakeutuvat leikkimään pareittain tai pienryhmissä, kun sille annetaan aikaa. Pelin ja leikin raja voi joskus kuitenkin olla hieman vaikea hahmottaa. (Ahonen, Majoinen & Marjanen 2013, 62.) Draaman eli roolileikin kautta lapsi saa mahdollisuuden harjoitella erilaisia rooleja, jotka kumpuavat lapsen sosiaalisesta todellisuudesta eli oman perheen jäseniltä, ystäviltä, elokuvista tai muista lapselle tutuista ympäristöistä. Draama antaa mahdollisuuden sekoittaa todellisuus ja mielikuvitus, se antaa lapselle myös oivan tilaisuuden käsitellä tunteita ja asioita, jotka lapsi kokee vaikeiksi. Roolissa eläytyminen antaa lapselle myös tilaa kokeilla

hänelle uusia ja ehkä jopa vieraita käyttäytymismalleja turvallisesti. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 18.)

Draamatyöskentelyn pohjana on useimmiten tarina, joko valmis tai itse kehitelty. Tarinan tarkoituksena on luoda lapselle kohteita, joihin on helppo samaistua, ne antavat myös tilaisuuden harjoitella toisen ihmisen asemaan asettumista sekä tunnistaa itsestään tietynlaisia käyttäytymismalleja. Kun tarinan aihe on lapselle tarpeeksi läheinen sekä merkityksellinen hän sitoutuu paremmin draamatyöskentelyyn. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 18.)

5.3 Tutkiva oppiminen

Pienillä lapsilla on luonnostaan taito ihmetellä ja olla uteliaita uusia asioita kohtaan. Lapset pyrkivät kyselemällä saamaan tietoa heille vieraista asioista ja olennaisen tärkeää onkin tapa, jolla me aikuiset vastaamme näihin lasten esittämiin kysymyksiin. Aikuisen tehtävä on tukea ja kannustaa lasta kyselemään ja ihmettelemään, näin lapsi saa hyväksynnän toiminnalleen ja oppii hankkimaan uutta tietoa sekä rakentamaan uusien ilmiöiden ympärille merkityksiä. Jos aikuinen osoittaa lapselle hänen kysymysten häiritsevän tai olevan jollain tavoin mitättömiä saattaa lapsi lopettaa kyselemisen kokonaan. (Lipponen 2017, 29.)

Lasten kysymyksistä on tärkeää innostua, vaikka ne olisivatkin aikuiselle vaikeita, sillä kysymykset miksi ja kuinka ovat tärkeitä vastauksia etsiville. Aikuisen olisi hyvä olla kiinnostunut lapsen esittämistä päätelmistä, antaa lapsen omin sanoin ensin selittää pohdinnan alla oleva asia, jonka jälkeen aikuinen voi hienovaraisesti tarkentaa lapsen omaa näkemystä uudesta asiasta. Oikeita vastauksia olisi hyvä lähteä etsimään ja selvittämään yhdessä lapsen kanssa, tämä edellyttää molempien sitoutumista tavoitteeseen pääsemiseksi. Molemmille tarjoutuu myös mahdollisuus oppia uutta tutkimusmatkan aikana heräämien ihmetysten ja lisäkysymysten kautta. (Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2004, 284; Lipponen 2017, 30-31.)

Tutkivan oppimisen ydin onkin juuri siinä, että kysellään, ihmetellään, keksitään ja luodaan selityksiä. Tämän pedagogisen mallin perusajatus on erilaisten ilmiöiden tutkiminen ja parhaimmillaan oppiminen nähdään yhteisöllisenä tutkimusprosessina, jolle tulee antaa aikaa. Pienellä lapsella on luonnostaan kyky sekä halu toimia näin ja tutkivan oppimisen kautta annamme lapsille mahdollisuuden vahvistaa ja kehittää näitä jo olemassa olevia taitoja. Ne lapset, jotka ovat saaneet mahdollisuuden harjoitella tutkivaa oppimista tulevat todennäköisesti säilyttämään uteliaisuutensa sekä intonsa tutkimista kohtaan. Heillä on myös enemmän keinoja pärjätä erilaisissa toimintaympäristöissä jatkossa. (Hakkarainen ym. 2004, 278; Lipponen 2017, 30-31.)

Tutkiva oppiminen ei ole itsessään yksittäinen tapa tai malli. Useimmiten seuraavat elementit kuitenkin toteutuvat tutkivan oppimisen prosessin aikana; asiayhteyden luominen, kysymysten herääminen ja tarkentuminen prosessin eri vaiheissa, työskentelytavan luominen, arviointi, uuden tiedon hankinta, uuden teorian kehittäminen ja prosessin jakaminen yhteisölle. Nämä vaiheet voivat prosessin aikana mennä päällekkäin, niihin voidaan palata eri vaiheissa tai ne voivat olla eri järjestyksissä, useimmiten ne kuitenkin toteutuvat prosessin aikana. (Lipponen 2017, 31.)

Jotta tutkivan oppimisen tarkoitus, eli uuden tiedon sekä ymmärryksen synnyttäminen toteutuu, on uutta tietoa etsittävä laajasti. Tiedon on oltava sellaista, että se auttaa ymmärtämään ilmiötä, joka on tutkinnan kohteena. Tiedon keräämisen lisäksi voidaan uutta tietoa saada myös erilaisia kokeita tekemällä ja kirjaamalla niistä ilmenneitä havaintoja. Yhdistämällä etsittyä tietoa, omia havaintoja ja vertailemalla näitä keskenään saadaan uudenlaista ymmärrystä aikaiseksi. Kun vielä verrataan uusia havaintoja aikaisempiin tietoihin, saattaa herätä uusia kysymyksiä, joiden kautta lapsi alkaa ymmärtämään omia ennakkokäsityksiään ja ristiriitojaan niiden ja uuden tiedon välillä. (Lipponen 2017, 34.)

Tärkeää tutkivassa oppimisessa on tehdä yhteistyötä, tietoa ja tietämystä on tärkeää jakaa toisten kanssa prosessien eri vaiheissa, näin saadaan yhteisöllisyys mukaan kuvioon. Osallisina voi lasten sekä henkilöstön lisäksi olla tutkittavan aihepiirin tuntevia vanhempia tai asiantuntijoita. Yhteisöllisyyden kautta lapset oppivat kantamaan vastuuta omasta osaamisestaan ja tietämisestään, lisäksi he oppivat pyytämään ja antamaan apua toisilleen. Lapsista kasvaa näin aktiivisempia toimijoita. Tiedon etsiminen ja tutkiminen yhdessä toisten kanssa opettavat lapsia prosessin aikana kysymään tarpeellisia lisäkysymyksiä toisiltaan sekä perustelevaan omia kantojaan. Näin lapset oppivat, että edellä mainitut taidot ovat tarpeellisia elämässä. (Lipponen 2017, 32-35.)

Osallistavana pedagogiikkana tutkiva oppiminen pyrkii lisäämään lapsen pystyvyyden tunnetta eli hänen kokemustaan omista kyvyistään erilaisten asioiden suunnitteluun ja toteutukseen. Tähän lapsia kannustetaan tutkivalla oppimisella, sillä toisinaan tutkimusprosessit voivat olla pitkäkestoisia ja niiden myötä opitaan, että asioiden selvittäminen ja ymmärtäminen vaatii toisinaan ponnistelua. Lapset oppivat myös ryhmässä osallistumisen myötä omasta itsestään ja suhteestaan toisiin ihmisiin, he oppivat oikeuksista ja velvollisuuksista itseään ja toisiaan kohtaan, sekä sen, että toisinaan omilla mielipiteillä ja ajatuksilla on arvoa toisten mielestä ja toisinaan taas ei. Lapset oppivat lisäksi tarpeellisia kykyjä aloitteen tekemisestä, toimimaan eri tilanteissa tiettyjen vaatimusten ja sitoutumisten mukaisesti. (Lipponen 2017, 35.)

5.4 Positiivisuuden korostaminen

Positiivinen pedagogiikka oppimisessa ja oppimisen ohjaamisessa auttaa löytämään lapsen vahvuuksia ja niiden kautta saadaan lapsi huomaamaan oma oppimisensa. Positiivisen pedagogiikan ydin; "Huomaa hyvä, rakenna elämäsi vahvuuksille ja näytä se muille!". (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 10-13.)

Ei ole väliä oletko lastentarhanopettaja, äiti, pappa, valmentaja tai ohjaaja, muokkaa omalla käytökselläsi, tavallasi puhua sekä toimia toisten ihmisten luonnetta. Tärkeää olisi huomata positiiviset asiat toisissa ihmisissä ja tuoda se heidän tietoisuuteensa, jotta heidän vahvuuksia voidaan vahvistaa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 12.)

Ihmiset, jotka tunnistavat omat vahvuutensa ja osaavat hyödyntää niitä, saavat enemmän hyviä asioita elämässään. Positiivista pedagogiikkaa hyödynnetään jokaisen oppijan vahvuuksien löytämiseen, niiden kautta autetaan lasta huomaamaan, että on hyvä. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 10.)

Positiivista pedagogiikkaa tukee humanistinen psykologia ja kasvatustapa, jossa korostuu ihmisen ainutkertaisuus sekä kyky kehittyä. Humanistisessa kasvatustavassa korostetaan luovuutta ja uskotaan lapsen aina pyrkivän kehittämään itseään sekä yrittämään hyvää tekemisissään. Tähän tarvitaan kuitenkin aikuisen antamia mahdollisuuksia sekä apua ja rohkaisuja. Humanistinen kasvattaja uskoo oppivansa itse samalla, kun lapsikin. Yhdessä keskustelemalla, kyseenalaistamalla ja pohtimalla molemmat, sekä aikuinen että lapsi, voivat oppia ajattelemaan asioita useammalta kannalta. Sillä tavoin aikuinen tukee myös lasta tekemään oikeanlaisia valintoja. (Viljamaa 2008, 12-13.)

Aikuisen ei tarvitse olla kaikkietävä ja erehtymätön, vaan saa olla erehtyväinen sekä epätäydellinen voidakseen oppia uutta. Aikuisen olisi tärkeää toimia lapselle peilinä, jonka kautta lapsi oppii omat heikkoudet sekä vahvuudet. Antamalla onnistumisen mahdollisuuksia päivittäin vahvistuu lapsen itsearvostus, joka auttaa lasta suojautumaan elämän kolhuja vastaan tulevaisuudessa. (Viljamaa 2008, 5.)

Lapset tarkkailevat ja oppivat aikuisia seuraamalla, joten luonteenkasvatus sekä luonteenvahvuuksien opettaminen ovat aikuisen ja lapsen yhteinen oppimisen matka. Lapsen itsetunto kasvaa, kun tunnistetaan hänen voimavarojaan, vahvuuksiaan sekä myönteisiä hetkiä. Nämä lujittavat lapsen käsitystä itsestään ja lisäävät uskoa mahdollisuuksiinsa. Jos vahvuuksia tuodaan esille, sanoitetaan niitä ja tehdään tietoisesti näkyviksi ja keskitytään lapsen voimavaroihin, on mahdollisuus rohkaista lasta. Ensiarvoisen tärkeää olisi nähdä lapsi arvokkaana yksilönä, joka onnistuu tekemisissään. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 13-17.) Luonteenvahvuuksia kehittämällä ja käyttämällä voidaan luoda motivaatiota,

jonka avulla lapsi oppii ohjaamaan elämäänsä lähemmäs toivomaansa tulevaisuutta (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 31).

6 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

6.1 Toiminnallisen opinnäytetyön kuvaus

Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle ammattikorkeakoulussa, se on yhdistelmä käytännön toteutusta, esimerkiksi tapahtumaa ja kirjallista raportointia. Hyvä opinnäytetyö on sellainen, joka ideoidaan koulutusohjelman opintojen sisällöistä ja se yhdistyy työelämään useimmiten toimeksiantajan kautta. Lisäksi hyvä opinnäytetyö syventää opiskelijan tiedollista ja taidollista osaamista häntä kiinnostavalta osa-alueelta omalla alallaan. (Airaksinen & Vilka 2003, 16.)

Toiminnallisen opinnäytetyön osana tehdään toimintasuunnitelma, jotta idea sekä tavoitteet tulevat tiedostetuiksi ja ovat harkitusti ja perustellusti määriteltyjä. Toimintasuunnitelman on tarkoitus vastata kysymyksiin mitä, miten ja miksi kyseistä opinnäytetyötä tehdään. Opiskelijan on hyvä jäsentää itselleen toimintasuunnitelman avulla mitä on tekemässä. (Airaksinen & Vilka 2003, 26.)

Toiminnallinen opinnäytetyö raportoidaan kirjallisena tutkimusviestinnän vaatimusten mukaisesti, siinä on huomioitava asianmukaisten lähteiden käyttäminen ja niiden oikeaoppinen merkintä. Tietoperustan pohjalta oikeanlainen termien sekä käsiteiden käyttäminen, valintojen perusteleminen ja asiatyylinen teksti. Raportista on selvittävä mitä on tehty, miksi on tehty ja kuinka on tehty. Lisäksi olisi hyvä kuvata koko työprosessia, tuloksia, joihin on päästy, ja minkälaisiin johtopäätöksiin on tultu. On hyvä myös kirjoittaa siitä, kuinka on arvioitu omaa prosessia, tuotosta sekä oppimistaan. Koska näin opiskelija voi välittää lukijalle oman oppimisen ja ammattitaitonsa kasvua. Hyvin tehty kirjallinen raportti on johdonmukainen sekä yhtenäinen, siihen on syytä paneutua ja antaa aikaa vaiheittaiselle kirjoittamiselle. (Airaksinen & Vilka 2003, 65-66.)

6.2 Kohderyhmä ja rajaus

Kohderyhmämme oli varhaiskasvatus- ja esiopetusikäiset lapset. Aiheen opinnäytetyöhömmä löysimme varhaiskasvatuksen kurssin osallisuuden osiosta. Olemme molemmat varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja tiedostimme, että osallisuuden määritelmä ja lasten osallistaminen on arjessa haasteellista. Varhaiskasvatuksen kurssilla meiltä kysyttiin, mitä osallisuus on, eikä vastaukseksi riittänyt, että kysytään lapsilta. Osallisuuden määrittelemisen osoittautui haastavaksi, tästä syystä halusimme lähteä tutkimaan asiaa tarkemmin. Rajasimme aiheemme koskemaan ensisijaisesti osallisuutta ja sen lisäämistä varhaiskasvatuksessa. Yhteisöllisyys on aihe, joka sivuuttaa osallisuuden käsitteen useassa

teoksessa, siksi lisäsimme myös yhteisöllisyyden teoriaamme. Tapahtuma, jota olimme mukana suunnittelemassa, antoi aiheen tutkivan oppimisen aihealueen mukaan rajaamiselle.

6.3 Toimintamallin suunnittelu

Toimeksiantajan varmistumisen jälkeen pidimme ideariihen, jossa heittelimme kaikkia mahdollisia ajatuksia opinnäytetyön aiheesta. Monenlaisia ideoita lensi ilmoille, mutta eniten innostusta herätti ajatus lasten itse järjestämistä markkinoista. Sama aihe innosti eniten myös toimeksiantajaamme, joten vauhdikkaasti lähdimme ajatuksesta toimiin.

Suunnittelussamme pidimme kiinni prosessimaisesta ajattelutavasta, jossa lasten osallisuuden lisääminen toimi lähtökohtana. Laadimme alustavan suunnitelmarungon, johon sisältyi lasten kokous, henkilökunnan ja lasten innostaminen toiminnan suunnitteluun sekä toteutukseen, sekä markkinaprosessin huipennus markkinatapahtuma. Henkilökunnan innostamiseksi teimme tietopaketin, jonka toimitimme Vilinän talojen päiväkodeille. Lopullinen toimintamalli (s.29) syntyi tutkivan oppimisen teorian pohjalta sekä suunnitelmarunkoa testaamalla.

Toiminnallisen opinnäytetyön suunnitteluohjeiden mukaisesti, etsimme mahdollisia aiempia samanlaisia tai samankaltaisia opinnäytetöitä, mutta emme onnistuneet löytämään sellaista (Airaksinen & Vilka 2003, 27). Sen sijaan käytimme ideoinnissa mukana Yrityskylä -hanketta (2018.), joka on suunnattu peruskouluikäisille ja muovasimme ajatusta sopimaan varhaiskasvatusikäisille. Yrityskylässä ideana on lasten työskenteleminen pienois-kaupungissa yrittäjinä ja kuluttajina (2018). Otimme sähköpostitse myös yhteyttä Yrityskylään, mutta heillä ei ollut mahdollisuutta lähteä projektiimme mukaan, koska heillä oli paljon opinnäytetöitä jo tekeillä.

Tavoitteemme oli saada henkilöstö innostumaan ideastamme ja saada heidät järjestämään Vilinän taloilla syksyn teemaan soveltuvat "Vilinä-markkinat", jossa lapset saisivat itse olla suunnittelussa ja toteutuksessa pääroolissa. Aivan ensimmäinen suunnitelmamme oli yhden suuret markkinat Vilinän Talojen Tarinan pihapiirissä yhtenä lauuantaina. Sijainti valikoitui työn alla olleen Pihakylä-projektin vuoksi, sillä valmistuessaan se olisi tarjonnut upeat puitteet "Vilinän-markkinoille".

Useiden pohdintojen jälkeen markkinapäivän osalta suunnitelmana oli jakaa vuorokausi osiin niin, että jokainen viidestä talosta pitäisi markkinat sovittuna ajankohtana. Melko pian huomasimme, että aikatauluttaminen sekä siinä pysyminen olisi ollut hyvin haasteellista, kun huomioon oli otettava jokaisen talon osalta markkinakojujen sekä myytävien esille

laittoa ja lopulta niiden purkamista seuraavia myyjiä varten. Toimeksiantajamme ehdotti, että jokainen talo voisi järjestää pienet markkinat omissa pihapiireissään ja tähän päädyimme.

Halusimme tuoda myös Vilinän talojen perheille esille kuinka tärkeää lasten osallisuuden lisääminen sekä positiivisuuden korostamiseen kasvatuksessa on (Liite 2, kuva 3). Tämän innoittamana toteutimme markkinoille koko perhettä osallistavan rastiradan, jossa oli yhteistä tekemistä sekä vinkkejä perheille opinnäytetyömme teoriasta poimittujen tietojen pohjalta.

6.4 Suunnitelmarungon testaaminen

Polkaisimme opinnäytetyön toiminnallisen osion käyntiin valmistautumalla sovitun lasten kokouksen pitämiseen. Siihen valmistauduimme lukemalla teoriaa lasten kokouksista, saimme uutena vinkkinä muun muassa puheenvuorojen jakamisen jonkin esineen avulla. Päätimme myös perehtyä aiheeseen lasten kanssa kirjallisuutta hyödyntäen. Teimme teoriaan pohjautuen suunnitelman lasten kokouksesta ja sen etenemisestä, etsimme sopivia markkina-aiheisia kirjoja kirjastosta ja askartelimme kokoussuunnitelman kuvina (kuva 1), joiden avulla lapset hahmottaisivat paremmin mitä missäkin kokouksen vaiheessa tapahtuisi. Päätimme käyttää puheenvuorojen jakajana päiväkodin omaa maskottia Saku Sammakkoa, joka oli lapsille tuttu jo valmiiksi.

Kuva 1. Kokoussuunnitelma kuvina. (Papunet 2018)

Lasten kokous

Vilinän Talot Oy:n Tarinassa pidimme lasten kokouksen (Kuva 2) 14.5.2018. Kokoukseen osallistui lasten lisäksi yksi talon aikuisista, jonka saimme innostettua mukaan markkinoiden ideointiin. Yhdessä saimme suunnittelutyön alkuun Tarinan osalta ja samalla kokous antoi lapsille mahdollisuuden olla osallisina markkinoiden suunnitteluvaiheessa. Huomioimme kokouksen aikana, että jokainen lapsi sai puheenvuoron käyttämällä heille tuttua pehmosammakko Sakuja apuna puheenvuoroja jakaessa. Saku on Vilinän talojen oma maskotti, joka löytyy jokaisesta talosta ja kulkee lasten mukana kaikkialla.

Kuva 2. Lasten kokous Tarinassa

Kokous aloitettiin esittelykierröksellä, jossa jokaisella oli oma puheenvuoro Sakun kanssa ja sai kertoa oman nimensä sekä jotain itsestään. Kerroimme lapsille myös mitä varten me olimme heidän kanssaan tulleet kokousta pitämään. Tämän jälkeen kävimme kuva kerrallaan läpi, miten lasten kokous etenee. Lasten kokouksen alussa selvisi, ettei yksikään lapsista ollut käynyt markkinoilla, eikä heillä ollut minkäänlaista käsitystä siitä mitä sellaisilla tapahtuu. Tässä kohtaa aloimme tutustumaan oleviin kirjoihin, joita olivat Miina ja Manu markkinoilla sekä Tassulan tarinoita -Ujo Elvis, joissa molemmissa käsiteltiin hieman erilaisia toritapahtumia. Lapset olivat hyvin kiinnostuneita kirjoista, joita meillä oli mukana ja me perehdyimmekin niiden avulla markkinoihin.

Luimme ensin pienen osion Miina ja Manu -kirjasta, jossa kerrottiin vanhoista markkinoista. Sen jälkeen lapset saivat molempien kirjojen kuvia katsomalla kertoa mitä näkivät

niissä. Kun lapset saivat pienen ajatuksen siitä mitä markkinoilla voisi olla alkoi heidän omia ajatuksiaan tulvia vauhdikkaasti. Koska jokaisella lapsella oli paljon sanottavaa, otimme taas Saku Sammakon (kuva 3) apuun, jonka avulla jokainen lapsi sai oman ajatuksensa kuuluville. Koska aikuisten kokouksissakin monesti on tarjolla kahvia sekä jotain pientä purtavaa, päätimme mekin lastenkokouksen herkuttelemalla pillimehulla ja rusinoilla, sekä viettämällä lasten kanssa kivan hetken yhdessä.

Kuva 3. Vilinän talojen maskotti, Saku Sammakko

Tietopaketti henkilöstölle

Lastenkokouksen jälkeen aloimme kokoamaan tietopakettia (Liite 1), johon kokosimme selkeän, mutta väljän rungon toimintasuunnitelmasta. Koostimme siihen useita helppoja ideoita tuotteista, joita lasten kanssa voisi markkinoita varten valmistaa. Ideat pohjautuivat osittain lastenkokouksen aikana tulleista ajatuksista ja osittain meidän ajatuksia, jotta aikuiset saisivat monipuolisen käsityksen mitä kaikkea olisi mahdollista tehdä. Pyysimme tietopaketissa jokaista taloa järjestämään mahdollisuuksien mukaan omat kokouksensa, jotta jokaisen talon lapset pääsisivät ideointiin ja suunnitteluun osallisiksi. Ehdotimme myös, että mahdollisuuksien mukaan talot voisivat järjestää retkiä Lahden markkinoille kesän aikana, jotta lapset pääsisivät tutustumaan aivan oikeille markkinoille.

Koostimme tietopakettiin myös aikataulua, jolla markkinaprojektin oli tarkoitus edetä ja pyysimme taloja laittamaan meille sähköpostiin pienen koosteen kesän aikana mitä omilla lastenkokouksilla ideoivat ja minkälaisia sisältöjä markkinoille alkaisi muotoutua. Olimme toimeksiantajan kanssa myös sopineet, että elokuussa ennen markkinoita kokoontuisimme yhteen niin, että jokaisesta talosta tulisi yksi aikuinen paikalle ja kävisimme läpi kaikkien suunnitelmia. Kokoontumisen ajatuksena oli innostaa työntekijöitä projektin loppuun viemiseen sekä jakaa heidän ideoitaan myös toisten talojen kesken.

Toimitimme koostamamme tietopaketit henkilökohtaisesti jokaiselle talolle ja ohjeistimme henkilökuntaa markkinaprojektin alkuun. Kerroimme, että me annamme idean ja ohjaamme alkuun, tämän jälkeen päiväkodin henkilöstö, lapset sekä perheet saavat olla markkinoiden toteuttajina. Tarvittaessa olemme tukemassa ja ohjaamassa markkinaprojektissa eteenpäin, jos hankaluuksia tulee eteen. Vilinän Taloilla vieraillessa saimme henkilöstöltä palautetta sähköpostin kankeudesta yhteydenpitämisessä. He ehdottivat Whatsapp-sovelluksen olevan helpompi tapa olla yhteydessä. Tämän toiveen veimme toimeksi-antajalle eteenpäin. Toukokuun lopulla saimme kahdelta talolta pyytämämme yhteydenoton sähköpostiin, jotka iloksemme innostuivat markkina-ajatuksestamme ja lähtivät upeasti sitä toteuttamaan lasten sekä perheiden kanssa. Näille taloille pääsimme myös antamaan positiivista palautetta markkinaprojektin eteenpäin viemisestä.

Osallisuusrata

Tapahtumaa varten suunnittelimme ja valmistimme perheille Osallisuusradan (Liite 2; Kuva 3), jonka koostimme opinnäytetyömme teorioiden pohjalta antamaan pieniä vinkkejä vanhemmille lasten osallisuuden lisäämiseksi arjessa sekä positiivisuuden tärkeydestä kasvatuksessa. Radan tarkoituksena oli tuoda päiväkodin henkilöstön lisäksi myös vanhemmille nähtäväksi, miten arjessa lasten osallisuutta voi lisätä.

Teimme radasta toiminnallisen ja tarkoituksellisesti vanhemman ja lapsen välillä keskustelua herättelevän. Ajatuksena oli luoda vanhemmille ja lapsille yhteinen hetki, jolloin he keskittyisivät keskustelemaan keskenään ja aidosti kuuntelemaan toisiaan, niin kuin varhaiskasvatussuunnitelmassa osallisuuden perusedellytyksien toteutuminen edellyttää (2016, 24).

Osallisuusradassa oli viisi tehtävärastia (Liite 2), joissa jokaisessa oli vanhemmille suunnattu info- tai vinkkiosio, jossa lukemistamme teorioista poimimme arjessa käyttökelpoisia ideoita, joiden avulla lapsia voidaan osallistaa. Rastitehtävillä vanhempien piti yhdessä pohtia lasten kanssa minkälaista yhteistä tekemistä olisi mukava tehdä, minkälaiset olisi ihan parhaat retkievääät ja mitä hyvää lapsessasi on. Ajatukset, joita perheet yhdessä näiltä rasteilta saivat, kirjattiin lapuille ja laitettiin roikkumaan narulle. Ideat olivat siis kaikkien nähtävillä ja tarkoituksena oli jakaa hyviä ideoita muille vanhemmille, sekä ottaa perheet mukaan ideoimaan päiväkodin retkievääitä.

Kaksi toimintarastia olivat fyysisempiä, toisessa perheet saivat keksiä yhdessä oman jooga tai akrobatialiikkeen ja ikuistaa sen kameralle. Viimeinen rasti oli yhteiskuva perheestä Saku-maskotin kanssa. Ajatuksena oli, että otetut kuvat perheet saisivat halutesaan lähettää päiväkodin Whatsapp-ryhmään, josta ne voitaisi tulostaa lasten Aarrekirjaan muistoksi yhteisestä puuhastelusta.

Vilinän markkinat

Toimeksiantajan tapaaminen elokuun lopussa muutti ennalta sovittua aikataulua, sillä ensimmäiset markkinat olikin suunnitteilla jo seuraavalle viikolle ja osa vasta paljon myöhemmin. Näiden ennakoimattomien aikataulullisten muutosten myötä suunniteltu yhteista paaminen talojen henkilöstön sekä meidän kesken jäi järjestämättä.

Osallistuimme päiväkotia Pulinan markkinoille 8.9.2018, jotka järjestettiin Miekkion kyläpäivien yhteydessä. Markkinaprojekti Pulinassa oli aloitettu pian tietopakettien toimittamisen jälkeen pitämällä ensimmäinen lasten kokous, jossa pohdittiin mitä markkinat ovat, mitä niillä myydään ja mitä

omilla markkinoilla voisi myydä. Pulinan lapset halusivat omille markkinoille myyntiin keksejä, mehua, kakkuja sekä askarteluja. Lasten mielestä myyntipöytä piti koristella kauniin näköiseksi sekä rahat kivaan purkkiin. Kesäloman jälkeen Pulinassa järjestettiin lasten kokous uudelleen, jossa muisteltiin mitä keväällä oli suunniteltu ja päätettiin omien markkinoiden ajankohta. Päädyttiin myös valmistamaan myytävää oikealla rahalla sekä VIP-kojulla (Kuva 3; kuva 4) Pulinan perheille itse tehdyllä Vilinän valuutalla.

Kuva 3 ja kuva 4 Vip-koju Pulinan markkinoilla

Pulinan lapset olivat valmistaneet Vilinän valuutaksi omia koivukiekkuja ja jakaneet niitä vanhemmille etukäteen, jokaiselle kaksi kappaletta. VIP-torin myyntiin lapset olivat yhdessä aikuisten kanssa tehneet jääkaappimagneetteja, sileää omenahilloa, koruja, hienoja

avaimenperähelmiä ja Pulinan perunoita, jotka lapset olivat istuttaneet, hoitaneet ja nostaneet maasta. Päiväkoti myi myös VIP-kojun viereisellä pöydällä lasten kanssa tehtyjä lounahisaaren juomaa viininmarjapensaan lehdistä, omenahilloa ja erilaisia askarteluja. Pienelle kirpputoripisteelle olivat Pulinan perheet lahjoittaneet myytävää. Näillä myytävillä päiväkoti keräsi rahaa retkiin sekä muuhun yhteiseen mukavaan.

Pulinan perheet olivat aktiivisesti osallisina markkinoiden järjestelyssä lahjoittamalla myytävää sekä leivonnaisia. Perheet pääsivät osallisiksi markkinoihin myös VIP-kojulla tapahtuneen leikkilisen myyntitapahtuman myötä, jossa lapsi toimi myyjänä, vanhemmat ostajina ja koivukiekot maksuvälineenä.

Pystyimme suunnittelemaan Osallisuusradan Pulinan markkinoiden ajaksi ja olimme siellä läsnä ohjaamassa perheitä radan suorittamiseen. Kävimme Pulinan VIP-kojulla mainostamassa perheille yhteisestä puuhastelusta, rataamme mainostettiin myös Kylämarkkinoiden juontajan toimesta.

Kuva 5. Osallisuusrata

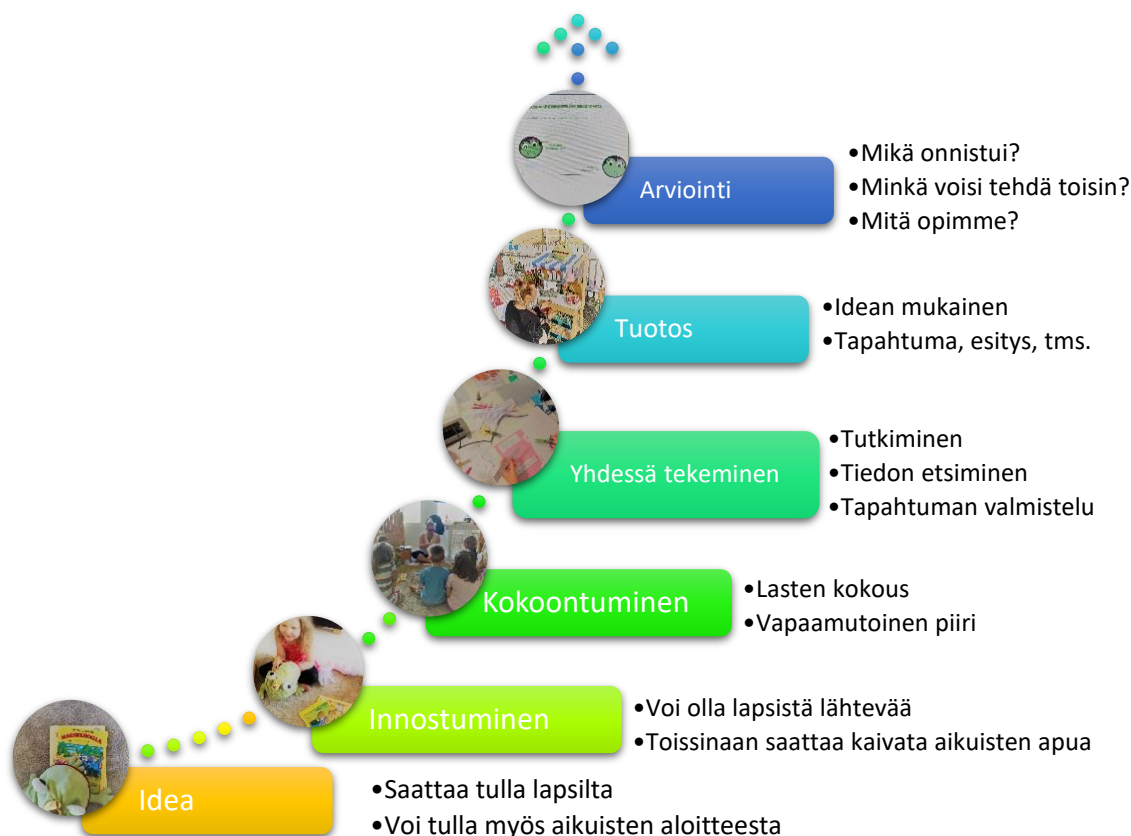
Arviointi

Toimintamallin suunnitelmarunkoon kuului loppuarvioinnin tekeminen, jonka mukaisesti olisi pitänyt järjestää vielä lopuksi lasten kokous, jossa kerättäisiin koko markkinaprojektin aikana tehdyt asiat yhteen ja mietittäisiin yhdessä mitä olemme oppineet sekä mitä olisimme voineet tehdä toisin. Lasten kokousta emme saaneet toteutettua, mutta arviointia

keräsimme palautelomakkeella Vilinän talojen henkilöstöltä koko projektin ajalta. Saimme palautetta myös lapsilta päiväkodin aikuisten kautta suusanallisesti.

6.5 Valmis toimintamalli

Tutkivan oppimisen teorian pohjalta sekä tekemämme suunnitelmarungon testaamisen jälkeen kehitimme lopullisen toimintamallin. Kehittämällämme toimintamallilla voi kohde-ryhmää osallistamalla luoda ja järjestää erilaisia tapahtumia ja tuokioita. Tutkivassa oppimisessä ei ole olemassa varsinaista mallia tai kaavaa siitä, kuinka prosessi etenee. Asiat saattavat mennä limittäin, tapahtua eri järjestyksessä eri prosessien yhteydessä ja toisi-naan joihinkin kohtiin voidaan palata. Prosessi alkaa useimmiten kuitenkin jostakin ideasta, jota seuraa innostuminen ja asian ääreen kokoontuminen. Näiden seurauksena päästään tiedon etsimiseen ja tekemiseen, jonka jälkeen onkin itse tapahtuman tai tuokion vuoro. Prosessin viimeiseksi osaksi jää arviointi.

Kuvio 3. Toimintamalli (mukaellen Lipponen 2017, 31)

Idea voi tulla lasten tai aikuisten aloitteesta tai vaikka jonkin yhteisen tekemisen yhteydessä, aihe voi olla oikeastaan ihan mikä vain, kunhan sitä lähdetään yhdessä tutkimaan ja sen ympärille saadaan luotua kaikkia kiinnostavia tehtäviä. Idea voi saada alkunsa lapsen ihmetellessä ulkona kaunista perhosta tai lumisadetta. Aihe voi tulle myös lapsen

pohtiessa ruokapöydässä mistä herneet tulevat lautaselle? Pääasia on, että ideasta innostuisi mahdollisimman moni osallistuja. Jos idea ei kuitenkaan ole valmiiksi kaikkia innostava, on aikuisten rooli tärkeä, sillä heidän tulee löytää tapa innostaa kaikki lapset mukaan prosessiin.

Yhtenä innostuksen herättäjänä voisi toimia yhteinen lasten kokous, jossa aiheeseen ensin perehdytään, vaikka kirjallisuutta tai tabletteja hyödyntämällä. Yhteisen kokouksen aikana idean ympärille aletaan yhdessä suunnittelemaan toimintoja ja kuinka niitä lähdetään toteuttamaan. Lapset voidaan osallistaa pohtimaan miten ja mistä aiheesta voidaan kerätä tietoa. Tietoa sekä innostusta voi lisätä myös vaikka retkellä, jonka aikana tehdään havaintoja aiheeseen liittyen. Retki voi kohdistua esimerkiksi kirjastoon etsimään tietoa perhosista, tai maanviljelijän luokse tutustumaan perunoiden kasvatukseen. Vai olisiko mahdollista perehtyä yhdessä lasten kanssa maanviljelyyn ja istuttaa vaikka omat herneet ja tutkia niiden kasvamista. Voidaan myös miettiä onko mahdollista hyödyntää tietokoneita tai tabletteja tiedon keräämiseen.

Useimmiten idean pohjalta syntyy jonkinlainen tuotos. Se voi olla pieni tuokio, useamman kerran tapahtuva esitys tai suurempi tapahtuma. Esimerkiksi perhosta tutkiessa tuotos voisi olla näyttely erilaisista perhosista, joihin on tutustuttu ja lasten kanssa tehty piirtäen tai maalaten. Lipposta (2017. 29-36) soveltaen voisi päätellä, että projektin lopullinen tuotos ei kuitenkaan ole prosessin tärkein osa. Vaan itse tutkimusmatka uuteen ja sen aikana opitut taidot ja tiedot ovat oppimisen kannalta suurimmassa roolissa. Varsinaisen uuden etsityn tiedon lisäksi niin aikuisilla, kuin lapsilla on mahdollisuus oppia prosessin aikana uusia taitoja ryhmässä toimimisesta, toisten huomioimisesta ja yhteistyöstä.

Toimintamallin viimeinen osio on arviointi, joka on muokattava ryhmän ikätasoon sopivaksi. Jokaisen osallistujan on tärkeää saada pohtia omaa osuuttaan prosessissa ja niitä asioita, joita teki hyvin ja joita olisi ehkä voinut tehdä toisella tavoin. Tai oliko ehkä jotain mikä meni täysin pieleen? Entä opittiinko siitä jotain? Hyvä olisi myös pohtia mitä asioita matkan aikana oppi. Kenties uusia perhoslajeja, mutta oliko jotain muutakin? Oppiko joku pyytämään kaverilta apua, kehittyikö toisen yhteistyötaitot tai oppiko kolmas käyttämään tablettia tietoa etsiessä aikuisen kanssa. Seuraavaa prosessia varten voidaan arvioimalla kerätä asioita, joiden harjoitteluun olisi hyvä kiinnittää erityistä huomiota seuraavan prosessin aikana. Tärkeää on myös huomioida onnistumiset, joiden kautta innostus uuden asian tutkimiseen voi lisääntyä.

6.6 Henkilöstöltä saatu palaute

Saimme palautetta kahdelta Vilinän talon päiväkodilta. Molempien talojen mielestä toimittamamme tietopaketti oli hyvin koottu ja sisälsi riittävästi informaatiota, jotta he pääsivät aloittamaan ja toteuttamaan omat markkinaprojektinsa. Koottu tietopaketti oli henkilöstön tukena myös markkinaprojektin aikana, palautteen mukaan siihen oli helppo palata ja innostua sen myötä uudelleen. Molempien talojen henkilökunta oli samaa mieltä siitä, että idea markkinoista oli mahtava, projektia oli kiva toteuttaa ja varsinaiset Vilinän markkinat olivat tapahtumina onnistuneita. Toinen talo olisi kuitenkin kaivannut enemmän yhteydenpitoa ja läsnäoloa meidän opiskelijoiden osalta, vaikka alusta asti toimme esiin, että toimintamallin juurruttamiseksi lapset sekä henkilöstö ovat projektin avaintekijöitä.

Lapset ja vanhemmat saatiin molempien talojen osalta hienosti osallistettua mukaan projektiin. Vanhemmat olivat mukana lahjoittamalla kirpputoripöytään tavaraa, leipomalla sekä osallistumalla leikkisään markkina tapahtumaan lastensa kanssa. Lapset puolestaan olivat suunnittelun ja toteutuksen keskiössä koko markkinaprojektin ajan molemmissa taloissa. Perheiltä Osallisuusradalla saamamme palautteen mukaan tapahtuma oli "ihan kiva". Myöhemmin Pulinan henkilöstön kautta saimme kuulla, että perheet olivat kiitelleet ihanasta ja onnistuneesta markkinatunnelmasta.

Saimme Pulinan henkilöstöltä myös koostevideon, johon he olivat dokumentoineet kuvin koko markkinaprosessin alun lasten kokouksesta aina loppuhuipennukseen markkinoihin saakka. Videolta käy ilmi lasten osallisuus ja innokkuus koko markkinaprojektin ajalta. Koosteesta huomaa lasten olleen kaikessa tekemisessä mukana, juuri kuten ajatuksemme olikin. Myös Hulinasta saimme kuvia, joissa retkeilivät tutustumassa markkinoihin torilla sekä valmistivat omia Vilinän valuuttojaan.

7 YHTEENVETO

7.1 Prosessin yhteenveto

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli luoda toimintamalli, joka lisäisi lasten osallisuutta Villin taloissa, mutta joka on muunneltuna käyttökelpoinen ihan missä varhaiskasvatuksen toimipisteessä tahansa. Toimintamallia voi hyödyntää myös muussa kuin markkinatarkoituksessa, lapset voisivat suunnitella ja toteuttaa esimerkiksi juhlia, toimintapäiviä päiväkodille tai vaikka liikuntaradan omalle ryhmälle.

Oppimisen toiminnallisuus ja ilmiöiden tutkiminen edistävät lasten oppimista ja tästä teoriasta toimeksiantajamme ottivat kaiken irti. Lapset saivat jo ensimmäisessä kokouksessa tutustua markkinoihin kirjallisuuden merkeissä ja muutamia lapsia päästi tutustumaan myöhemmin Lahden markkinoihin, sekä siellä myytäviin tuotteisiin.

Oma työkokemuksemme varhaiskasvatuksessa kertoo sen, että arjessa vanhempien kohtaamiselle on hyvin vähän aikaa. Kasvatuskumppanuus rakentuu vuorovaikutuksessa kasvattajien ja vanhempien välillä ja tämä prosessi vie aikaa. Päivittäisten kohtaamisten lisäksi päiväkodin yhteisillä tapahtumilla on suuri merkitys juuri kasvatuskumppanuuden ja yhteisöllisyyden lisääjänä. Henkilökunnalla ja vanhemmilla on aikaa keskustella ja tutustua vapaammassa, kiireettömässä ympäristössä.

Ideamme mukainen lasten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävä tapahtuma onnistui odotustemme mukaisesti. Saimme lapset ja henkilöstön innostumaan markkinaideasta, niin, että he yhdessä järjestivät suunnitelmarunkomme mukaisesti lasten ehdoilla toimivan tapahtuman. Vanhemmat lähtivät innokkaina mukaan osto-, ja myyntileikkiin, joka oli toiminnan loppuun saattamisen kannalta mielestämme merkittävää. Osallisuuden perusedellytys, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 30) konkretisoitui, kun suunnitelmasta tuli totta ja pienet markkinamyymäjät pääsivät oikeasti myymään itse valmistamia tuotteita juuri niitä ostamaan tulleille vanhemmilleen (kuva 4.).

Henkilöstöltä saamamme palautteen mukaan idea markkinoista oli mahtava sekä sen toteuttamistapa oli mukaansatempaava. Lapset olivat osallisina kaikessa suunnittelussa ja toiminnassa. Perheet nauttivat yhteisestä markkinatapahtumasta lasten sekä päiväkotien henkilöstön kanssa.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyömme ensimmäisenä eettisenä lähtökohtana oli lasten osallisuuden edistäminen ja mahdollisuus päästä vaikuttamaan omiin asioihin. Sosiaalialan ammattieettisiin ohjeisiin viitaten (2017, 16, 38-41), huolehdimme etukäteen tiedottamisesta vanhemmille, että olemme tulossa tekemään opinnäytetyötä Vilinän Talot Oy:lle, sekä pyysimme erikseen kirjallisena valokuvauslupaa ja julkaisulupaa kuville (Liite 1.). Noudatimme työskennellessämme sosiaalialan ammattieettisen ohjeistuksen mukaisesti (2017, 41) kunkin kuvaamamme henkilön yksityisyyden suojaamista ja toimimme salassapitosäännösten mukaan. Tämän työn kuvat ovat itse ottamiamme ja olemme sopineet niissä esiintyvien henkilöiden kanssa, että peitämme niistä kasvot, jos sellaiset valitsemaamme kuvaan osuu.

Mikäli opinnäytetyön tuloksena syntynyt toimintamalli ajateltaisiin mittarina, joka kertoisi sen luotettavuudesta, olisi mallin toistaminen yksi luotettavuuden kriteereistä. (Ronkainen ym. (2013, 130-131.) Opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi se, että useampi kuin yksi yksikkö sai toteutettua markkinaprojektin suunnittelemamme toimintamallin rungon mukaan.

Pidämme tutkimaamme tietoa ja toimintamallia yleistettävänä, koska olemme perehtyneet asianmukaiseen materiaaliin ja toimineet eettisiä periaatteita noudattaen. Toimintamalli voidaan siirtää toiseen yksikköön varhaiskasvatuksessa ja saamamme palautteen pohjalta, lasten osallisuuden näkökulma toteutui toimintamallia suorittaessa. Muun muassa siirrettävyys ja tiedon käyttökelpoisuus muualla ovat tutkimuksen yleistettävyyden kriteerejä (Ronkainen ym. 2013, 143).

7.3 Pohdinta

Lasten osallisuuden lisäämisen velvoite varhaiskasvatussuunnitelmassa ei ole ihan uusi asia. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 24, 30.) Lapsilähtöisyydestä, lapsikeskeisyydestä ja osallistavasta toiminnasta on puhuttu varhaiskasvatuksessa ainakin toistakymmentä vuotta. Elämme jatkuvasti muuttuvassa maailmassa, jossa lapsikäsitykset, lait, sekä vallitsevat pedagogiikat muuttuvat. Pulmaksi tässä kohtaa nouseekin mielestämme se, miten saisimme kaiken tarvittavan lisätiedon varhaiskasvatuksen kentälle? Omassa sosionomikoulutuksessa vuonna 2018 varhaiskasvatuksen kurssin jokainen oppimisalue kyseenalaisti, miten lapsi otetaan osalliseksi toimintaan ja miten lapsia aktivoidaan toiminnallisuuteen. Siirtyessämme takaisin työmaillemme, huomasimme, että tänä päivänä osallisuus pitää saada näkyväksi sekä vanhemmille, että pedagogisiin suunnitelmiin ja tämä aiheuttaa paineen oikeasti miettiä, miten osallisuutta lisätään ja toteutetaan varhaiskasvatuksen arjessa, ettei se jäisi vain sanahelinäksi arjen kiireen keskelle.

Toimintamalli jonka kehittelimme (s. 27) on mielestämme oivallinen esimerkki keinosta, miten lasten osallisuutta voi lisätä arjessa. Olemme pohtineet mallin toimimista erilaisissa tapahtumissa, sekä pienien tuokioidenkin suunnittelussa. Myös tutkivaa oppimista voisi edesauttaa, kun sitä toteutettaisiin mallimme mukaan, silloin ideavaihe olisi ilmiöstä kiinnostusvaihe ja toiminta voisi jatkua mallin mukaan aina tapahtumaan asti, joka voisi olla esimerkiksi tutkittavasta ilmiöstä kertova nukketeatteri tai taidenäyttely.

7.4 Jatkokehittämisideat

Jatkokehittämisideana voisi olla vanhempien osallistaminen lasten ohella mukaan kehittämämme toimintamallin mukaisesti perheiden ja päiväkodin yhteisten tapahtumien, kuten juhlien ja vanhempainiltojen suunnitteluun. Huoltajien osallistuminen toimintojen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin lisää lasten osallisuuden tunnetta (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 30).

Vanhempien mukaan saamiseksi voisi kehitellä esimerkiksi verkossa tapahtuvia kokouksia ja ideointia toimintamallia hyödyntäen, arjen hektisyys on useimmiten selityksenä sille, etteivät vanhemmat pääse fyysisesti paikalle esimerkiksi vanhempainiltoihin. Innostaisiko lasten kanssa yhdessä luotu tapahtuma vanhempia enemmän mukaan päiväkodin tapahtumiin?

Kehittämämme toimintamallin voisi hyvin viedä myös isompien lasten ja nuorten kanssa kokeiltavaksi, esimerkiksi kouluihin tai nuorisotoimeen. Toimintamallia voisi käyttää apuna erilaisten hankkeiden ja ryhmätöiden työstämisessä. Nuorison kanssa toimintamalli voisi puolestaan toimia apukeinona, kun tutustutaan esimerkiksi päihteisiin tai sukupuolitauteihin. Kun nuoret saisivat itse etsiä tietoa ja tutkia aihetta monipuolisesti sekä pohtia yhdessä eri näkökannoilta, voisi se antaa aiheelle syvempää sisältöä ja nuorille aidompaa motivaatiota toimia omassa elämässä toisella tavalla.

LÄHTEET

Aarre – Vilinän talojen varhaiskasvatussuunnitelma. 2018. [viitattu 1.9.2018]. Saatavissa: <http://vilina.fi/wp-content/uploads/2017/11/AARRE.pdf>

Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Bäckman, T. 2018. Yrittäjä. Päiväkoti Vilinä Oy. Opinnäytetyön aloituspalaveri. 5.4.2018.

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Finlex. Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36. [viitattu 24.6.2018]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 2004. Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä. Porvoo: WSOY.

Heikkilä, Hyyppä & Puutio (toim.). 2009. Yhteisön lumo : systeemisiä kytkeytymisiä. Oulu: Metanoia Instituutti.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.). 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Kataja, E. 2014. Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 56-79.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2008. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. Hansaprint Oy.

Kettukangas, T. & Härkönen, U. 2014. Lasten osallisuus perustoiminnoissa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 96-114.

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P.(toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Juva: Bookwell Oy.

Kuva 2. Minna Piirainen 2018, kuvat saatavissa:

<http://papunet.net/materiaalia/kuvatyoikalu/>

Kuvio 1. Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 23.

Kuvio 2. Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. Kasvu Kiikarissa. Havainnoinnista toiminnan kehittämiseen.

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 16-40.

Lipponen, L. 2017. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuvio 3. Lipponen, L. 2017. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lämsä, A.-L. 2013. Mistä kasvatuskumppanuudessa on kyse? Teoksessa Lämsä, A.-L. (toim.). Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Juva: PS-kustannus, Opetus 2000.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Martinez-Abarca, T. & Nurmi, R. 2015. Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin! Draamakasvatusta 1-7-vuotiaille. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. [viitattu 1.9.2018]. Saatavissa:

https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tampere: Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy.
- Paalasmaa, J. 2014. Aktivoi oppilaasi. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Yläne, S- & Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Savolainen Fia-Maria. 2018. Toiminnallinen opetus opettajan arjessa. [viitattu 20.8.2018]. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/103920/1530511274.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Talentia Ry. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. [viitattu 4.10.2018]. Saatavissa: http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf
- Taloudellinen tiedotustoimisto. TAT. Yrityskylä. [viitattu 1.9.2018]. Saatavissa: <https://yrityskylä.fi/kouluille/>
- Toukola, L. 2017. Oppilaiden osallisuus- näkökulma uuteen opetussuunnitelmaan. Tampereen yliopisto. [viitattu 26.6.2018]. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/101701/GRADU-1498726189.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2017. Huomaa hyvä! Vahvuusvariksen bongausopas. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Vilinä Talot. 2018a. Toiminnan juuret. [viitattu 17.9.2018]. Saatavissa: <http://vilina.fi/toiminnan-juuret/>
- Vilinän Talot. 2018b. Vilinä. [viitattu 2.5.2018]. Saatavissa: <http://vilina.fi/vilinantalot/vilina/>
- 2018c. Hulina. [viitattu 2.5.2018]. Saatavissa: <http://vilina.fi/vilinantalot/hulina/>
- Vilinän Talot. 2018d. Pulina. [viitattu 2.5.2018]. Saatavissa: <http://vilina.fi/vilinantalot/pulina/>
- Vilinän Talot. 2018e. Tarina. [viitattu 2.5.2018]. Saatavissa: <http://vilina.fi/vilinantalot/tarina/>

Vilinin Talot. 2018f. Toiminta ajatus. [viitattu 2.5.2018]. Saatavissa: <http://vilina.fi/#vilinata-lot>

Viljamaa, J. 2008. Anna lapsen onnistua. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Wilson, J. 2009. Mary Follet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Heikkilä, Hyyppä & Puutio (toim.). 2009. Yhteisön lumo : systeemisiä kytkeytymisiä. Oulu: Metanoia Instituutti.

YK:n yleissopimus lastenoikeuksista. [viitattu 24.6.2018]. Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

LIITTEET

LIITE 1 Tietopaketti Vilinän talojen tarhapölyille

Heippa Vilinän talojen Tarhapölyt!

Olemme aloittaneet sosionomin opintoihimme liittyvän opinnäytetyön tekemisen Vilinän taloilla. Järjestämme alkusyksystä toimintakauden alussa "Vilinän Markkinat"- tapahtuman, johon jokainen Vilinän talo perheineen pääsee osallistumaan. Tapahtuma järjestetään elo-syyskuun vaihteessa yhtenä lauantaina niin, että jokaiselle talolle jaetaan oma aika päivästä. Tarkempi ajankohta selviää myöhemmin.

Haluamme saada lasten äänet kuuluviin "Vilinän Markkinoiden" suunnittelussa, valmistamisessa ja toteuttamisessa, jotta niistä tulee lasten näköiset. Tapahtuman valmistelussa ja järjestämisessä tarvitsemme myös teidän Tarhapölyjen apua, koska emme voi itse olla koko ajan läsnä.

Olemme käyneet 14.5.2018 Tarinassa pitämässä lastenkokousta, jossa kävimme läpi mitä markkinat ovat ja mitä niillä tapahtuu. Lapset saivat kertoa omia markkinakokemuksiaan ja ehdotella mitä "Vilinän Markkinoilla" voisi olla. Ja mitä mahtavampia ideoita saimme. Tarinan lasten mielestä markkinoilla pitäisi ainakin olla herkkupuoti jossa on muffinsseja, keksejä ja pullia, lelunvaihtopiste, makkaraa, nakkia ja porkkanoita, taideteoksia ja piirustuksia, sekä hedelmiä. Markkina-asusteena olisi naamiaisasu!

Valitettavasti emme ehdi jokaiseen taloon pitämään kokousta, vaikka se ihanaa olisikin, joten olisi todella hienoa, jos ehtisitte järjestää oman lastenkokouksen itse. Näin jokainen talo saisi oman näköiset markkinat, kun niissä olisi huomioitu juuri teidän lasten ideat.

Tapahtumassa ideana on se, että markkinat on "leikkiä oikeilla asioilla". Vanhemmat osallistuvat leikkiin markkinavieraina ja lapset markkinamyymijinä. Markkinoilla käytämme "Vilinän-valuuttaa", joka toimii maksuvälineenä. Jokainen talo saa suunnitella ja toteuttaa oman valuuttansa, jossa mielikuvitus on valttia. Markkinoita

varten lapset valmistelevat itse myytävät tuotteensa, esimerkiksi leivonnaiset tai taideteokset ja "myyvät" tuotteitaan vanhemmille.

Tulemme dokumentoimaan markkinoita valokuvaten ja videoiden. Pääasiassa pyrimme kuvaamaan niin ettei kenenkään kasvoja niissä näy, joihinkin otoksiin saattaa kuitenkin kasvoja tulla näkyviin ja siihen tarvitsemme kaikilta vanhemmilta luvan. Pyydämmekin jos pystyisitte järjestämään valokuvauslupakyselyn perheille, liitämme tähän kirjeeseen kyselylomakepohjan.

Aurinkoisin ja innostunein terveisin,

Reetta & Minna

P.S. Tapahtumaan liittyvissä asioissa (ideat, kysymykset ja ajatukset) voitte olla meihin yhteydessä alla oleviin sähköposteihin 😊

reetta.brandt@student.lamk.fi

minna.pirainen@student.lamk.fi

IDEOITA MARKKINOITA VARTEN

Markkinoihin voisi käydä ennakkoon tutustumassa esimerkiksi retkeillen heinäkuun tai elokuun markkinoilla Lahden kauppatorilla. Retkeä voisi hyödyntää esimerkiksi markkina-aiheisten taideteosten teossa.

MARKKINOIDEN RAAMIT

Olemme kasanneet väljän rungon markkinoille, joka kuitenkin voi elää ja muotoutua jokaisen talon näköiseksi.

- Markkinat järjestetään Tarinan pihapiirissä.
- Tarjolla olisi ainakin kahvia, mehua ja makkaraa. Jokainen saisi paistaa makkarat tai nakit itse.
- Jokainen taloideoisi lasten kanssa ohjelmaa ja "myytävää". Jos aikaa valmisteluihin riittää, niin voisi olla ihan oikeastikin jotain myytävää. Tuotot voisi käyttää, vaikka syksyn retkeen 😊
- Oman valuutan suunnittelu sekä valmistaminen. Jokaiselle perheelle esimerkiksi viisi valuuttaa.

"Vilinin valuutta" voisi olla vaikka...

- Paperinen seteli
- Taikataikinasta muovailtu kolikko
- Maalaamaton tai maalattu kivi
- Käpy
- Ihan mitä vain lasten kanssa keksitte!

"Myytävää" voisi olla vaikka...

- Lasten itse tekemät leivonnaiset
- Itsetehdyt saippuat tai kuorinta-aineet
- Itse tehdyt korut tai muovailumassakoristeet
- Hamahelmi avaimenperät/ jääkaappimagneetit

"Leivonnaisia" voisi olla vaikka...

- Teeleivät
- Peltileipä
- Keksejä
- Mokka-palat
- Marjapiirakat
- Pullat
- Muffinsit

Muita ideoita mitä markkinoilla voisi olla...

- Taidenäyttely. Esillä esim. lasten markkinaretkestä piirtämiä teoksia, tai muita töitä.
- Avoin esiintymislava, jossa saa esiintyä kaikki halukkaat.
- Photobooth. Jossa voisi ikuistaa itsensä, vaikka Sakun kanssa hassu hattu päässä tai yhdessä perheen kanssa hauskoissa naamiaisasusteissa.

Jos (ja kun) saatte omia huippuhienoja ideoita omia markkinoita varten, niin laittaisitteko meille sähköpostiin pienen hahmotelman niistä. Elokuun alussa pidämme yhteisen tapaamisen, jossa käymme läpi markkinoiden ohjelmia ja ideoita.

Luodaan yhdessä ihana tapahtuma!

reetta.brandt@student.lamk.fi

minna.piirainen@student.lamk.fi

Valokuvauslupakysely

Tehdään yhdessä-rata

OLET TÄYDELLINEN
JUURI TUOLLAISENA!

Vinkki!

Ei ole väliä oletko lastentarhanopettaja, äiti, pappa, valmentaja tai ohjaaja, muokkaa omalla käytökselläsi, puheellasi sekä toiminnallasi toisten ihmisten luonnetta.

Tärkeää olisikin huomata positiiviset asiat toisissa ihmisissä ja tuoda se heidän tietoisuuteensa, jotta heidän vahvuuksia voidaan vahvistaa.

(Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 12.)

TEHTÄVÄ 1

Pohdi hetki mitä hyvää lapsessasi on. Sitten kerro se hänelle!

Kirjoittakaa löytämänne hyvät asiat lapuille ja ripustakaa narulle, niistä voivat toisetkin perheet löytää uusia hyviä asioita! 😊

MINULLAKIN ON AJATUKSIA...

Vinkkiä

- Ota toiminnassa lapsen mielipiteet ja toiveet huomioon.
- Muista kuitenkin, että aina tahtonsa läpi saava lapsi tuntee turvattomuutta. Lapsi tarvitsee positiivisia kokemuksia valitsemisesta ja oman mielipiteen ilmaisusta.
- Rohkaise lasta ilmaisemaan oma mielipiteensä ja ole tukemassa mielipidettä, myös negatiivisia.

(Leinonen 2014, 22)

TEHTÄVÄ 2

Miettikää yhdessä lapsen kanssa jokin mukava tekeminen, jonka voitte toteuttaa koko perhe yhdessä.

Kirjatkaa mietiskelyne vinkkipankkinarulle muillekin perheille tiedoksi!

VOISIKO LAPSESI TÄNÄÄN PÄÄTTÄÄ?

Vinkkiä

Anna lapsen olla päättämässä itseään koskevissa asioissa oma ikä ja kehitystasonsa huomioiden. Lapsi voi ehdottaa missä puistossa hän haluaa ulkoilla tänään tai minkälaisia eväitä retkelle pakataan mukaan.

...Hei, tuo on tosi hyvä ajatus, tehdään tänään näin, kun ollaan sovittu ja tehdään huomenna sinun ehdottamalla tavalla.

...Kylläpä valitsit hienot housut tuon paidan kanssa!

...Ompa hienoa, kun valitsit ranskankermit lihapullien kaveriksi, nämähän maistuu tosi hyvälle!

... luokaa kotiin yhteisiä sääntöjä yhdessä, pitääkö kokouksia tarvittaessa

... mitä jos antaisit lapsen suunnitella yhden viikonlopun lomasta?

TEHTÄVÄ 3

Kirjatkaa lapuille parhaat retkieväät ikinä!!

Laittakaa ne koriin, josta Saku saattaa poimia osan ja ehdottaa niitä myös päiväkodin retkille!
WAW!!!

YHDESSÄ OLEMME
ENEMMÄN!!

Info!

Osallisuus on syvästi yhteisöllinen ilmiö. Lapsen tulee saada ilmaista itseään, mutta myös kuulla muiden mielipiteet. Tavoitteena löytää yhteisiä ratkaisuja.

Kun lapsi huomaa tulleeensa kuulluksi ja ymmärretyksi, luottamus itseensä ja muihin kasvaa.

Lapset tarkkailevat ja oppivat aikuisia seuraamalla, joten luonteenkasvatus sekä luontevahvuuksien opettaminen ovat aikuisen ja lapsen yhteinen oppimisen matka.

(Turja 2017, 45, 50; Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 13)

TEHTÄVÄ 4

Keksikää yhdessä jooga- tai akrobatialiike.

Kuvataan se ja lähetetään päiväkodin whatsappiin, jotta toisetkin pääsevät harjoittelemaan 😊
Hieno kuva voidaan tallentaa myös lapsenne Aarrekirjaan!

WAU MITÄ
TIMANTTISIA
PERHEITÄ!!

Info!

Osallisuuden toteutuessa neuvotellen, ideoiden, arvioiden tai osallistuen, lisääntyy lapsen kyky omaan ajatteluun.

Samalla lapsen käsitys itsestä selkiytyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisölliset taidot kehittyvät.

(Turja 2017, 53)

TEHTÄVÄ 5

Yhteiskuva Sakun kanssa!

Anna lapsesi ottaa kuva sinusta ja Sakusta tai ottakaa selfie perheestänne ja Sakusta.

Lähetetään se päiväkodin whatsappiin ja dokumentoidaan se lapsen omaan Aarrekirjaan muistoksi!

LIITE 3

Palautelomake perheille

PALAUTE MARKKINOISTA & PUUHARADASTA	PALAUTE MARKKINOISTA & PUUHARADASTA
Voitte yhdessä perheen kanssa vastata tähän palautteeseen.	Voitte yhdessä perheen kanssa vastata tähän palautteeseen.
TYKKÄSIN MARKKINOISTA EN TYKKÄNNYT MARKKINOISTA	TYKKÄSIN MARKKINOISTA EN TYKKÄNNYT MARKKINOISTA
TYKKÄSIN RADASTA EN TYKKÄNNYT RADASTA	TYKKÄSIN RADASTA EN TYKKÄNNYT RADASTA
Tähän voitte vapaasti kertoa fiiliksenne markkinoista!	Tähän voitte vapaasti kertoa fiiliksenne markkinoista!
ARVOSTAMME PALAUTETTANNE, KIITOS!	ARVOSTAMME PALAUTETTANNE, KIITOS!

LIITE 4

Palautelomake henkilöstölle

PALAUTE

Oliko opinnäytetyön idea ja ajatus selkeä?

Oliko toukokuussa tuodusta markkinoiden infopaketesta teille hyötyä?

Onnistuiko lasten & perheiden osallistaminen markkinoiden suunnittelussa ja toteutuksessa? Jos onnistui niin millä tavoin?

Mitä saitte aikaiseksi ja mitä ehkä jäi tekemättä?

Saitteko tästä projektista itsellenne mitään uutta?

Mitä me opiskelijat olisimme voineet tehdä toisin?
